

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

וירא

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת וירא

א	היפלא מה' דבר - אין יאוש בעולם.....
ד	להנאתך ולטובתך - כל קושי אינו אלא טובה גמורה עבורו.....
ז	באו בצל קורתני - המיידל ובוטח בה' נשמר מכל רע.....
ז	תפילה משגת הן - בוחה של כל תפילה.....
ט	ריקם אל תשיבנו - אין תפילה השבה ריקם, פעמים נענית מיד ופעמים לאחר זמן.....
יא	הרחק במטחווי קשת - להתרחק מן הכיעור והדומה לו.....
יד	הברת הטוב - מעלת המכור טובה וגריעותן של כפויי טובה.....
יד	לעשות צדקה - להיות טוב ומיטיב לבריות.....
יז	ויטע אשל - סגולת הכנסת אורחים לכל הענינים ובפרט לזש"ק.....
כ	מסרי נפשיהו - עקירת יצחק בזמנינו ולמעשה.....
כג	מעט מים ורחצו רגליכם - טהרה ע"י התורה וענין ה'חזרה'.....

סדר ועימוד:

א.י.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

פרשת וירא

היפלא מה' דבר - אין יאוש בעולם

בפרשתן (יה יא-ד), 'ואברהם ושרה זקנים באים בימים... ותצחק שרה בקרבה... ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקה... היפלא מה' דבר'. נוראות כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (דברי סופרים טז) וז"ל. אין ליהודי להתייאש משום דבר, בין בעניני הגוף כמו שאמרו (ברכות י:): אפילו הרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מהרחמים, בין בעניני הנפש אפילו נשתקע למקום שנשתקע וחטא בדבר שאמרו ז"ל (וזה"ק ח"א ריש:): שאין תשובה מועלת ח"ו, או שתשובתו קשה, או שרואה עצמו משתקע והולך בעניני עולם הזה, אל יתייאש בעצמו לומר שלא יוכל לפרוש עוד, כי אין יאוש כלל אצל איש יהודי, והשי"ת יכול לעזור בכל ענין".

וממשיך הרה"ק וז"ל. ובל בנין אומה הישראלית היה אחר היאוש הגמור - ד'אברהם ושרה זקנים', ו'מי מלל לאברהם'... (כא ז), שלא עלה על דעת אדם עוד להאמין זה, ואפילו אחר הבטחת המלאך ושרה הצדקת ידעה והאמינה דהשי"ת כל יכול, ועם כל זה צחקה בקרבה, שהיה רחוק אצלה להאמין זה בידעה זקנת אברהם... וכן זקנתה, ואם היה רצון השי"ת לפקדם, היה פוקדם מקודם, דלמעט בנס עדיף, ולא עביד ניסא במקום שאין צריך, אבל באמת מאת ה' היתה זאת שיהיה בנין האומה דווקא אחר היאוש הגמור שלא האמין שום אדם ואפילו שרה שתיפקד עוד, כי זה כל האדם הישראלי להאמין שאין להתייאש כלל, דלעולם השי"ת יכול לעזור והיפלא מה' דבר, ואין לחקור בחקירות למה עשה ה' ככה.

א. רבינו ניסים גאון מביא (בספרו ספר מעשיות בד"ה אמרו חכמינו) מעשה שהיה בימי קדם באחד מעשירי היהודים, יום אחד התבונן העשיר בעצמו - הרי סוף כל אדם למיתה, ומה יישאר לי מכל עושרי ומרוב נכסי, הלא לא אקח עמי אלי קבר אפילו פרוטה אחת גרידא, נתייעץ עם יועציו וכה אמרו לו - חלק מממונך לעניים, ואז יהא זכות הממון לעלמא דאתא, אך הוא נשבע 'לא אתן מממוני כי אם למי שנתייאש ממצבו', והחל לתור ברחובה של עיר אחר איש שכבר הגיע לידי ייאוש, בכדי להעניק לו סכום נכבד ביותר ולהפכו לאיש עשיר בין רגע. כל חיפושיו אחר ה'מיואש' לא הועילו לו, כי כל עני שמצא סמך על איזה משען ומשענה, זה על דודו וזה על רעהו וכו'... עד שמצא מחוץ לעיר עני אחד היושב באשפתות המתכסה בבלויי סחבות ומחפש מה יאכל, שמח העשיר בלבו ואמר לעצמו, הנה בוודאי זה האיש לאחר יאוש הוא, ונתן לו מאה דינרים, ויתמה העני מדוע נתת לי סכום גדול כזה יותר משאר עניי העיר, ויאמר לו כי נשבעתי שלא אתן כי אם לעני המיואש, מיד זעק עליו העני, הכסיל והטיפש להושיעני ולהעשירני, ונוכח העשיר לראות שלעולם לא ימצא מיואש לתת לו כל כספו, אמר העשיר אלך ואטמין מעותי בבית הקברות עם המתים שכבר נתיאשו מהאי עלמא, וכן עשה.

לימים נהפך הגלגל על אותו עשיר, ונעשה לעני מרוד המחזור על הפתחים, עד שנזכר מהסכום האדיר אשר הטמין בבית הקברות, וילך ויחפור שם, תוך כדי חפירותיו מצאווה שוטרי העיר ולקחווה אל שר העיר, בבואו לפני שר העיר סיפר לו ה'יורד' את כל דבר המעשה אשר הוא בעצמו הטמין את הממון, וכן תיאר את מזלו שנהפך עליו, ועל כן חפר בבית החיים ברצונו לשוב ליטול את הממון אשר יעמידנו על רגליו כבתחילה.

אמר לו שר העיר ואמר לו, התכירני, ויאמר לו היאך יכיר העבד את אדוניו, אמר לו השר אני הוא העני שמצאת באותו יום נובר באשפה, ועתה תראה היאך עליתי לגדולה... הוא הדבר אשר אמרתי לך שכל מבטחי ותקוותי היא אך ורק בה' אלוקי, ועתה ראה עד כמה הרווחתי בזכות אמונתי ובטחוני בהשי"ת.

ב. כדברים הללו אמר הרה"ק ה'אהבת ישראל' מוויז'ניץ זי"ע לחתנו הרה"ק רבי אלטער'ל הוורויטץ מדז'יקוב זי"ע בשעה שבנו הרה"ק רבי מנדל זי"ע הי"ד (אחיו של הרה"ק רבי יהודה זי"ע) נפל למשכב בעודו בילדותו ומצבו החמיר מאד עד שסכנה נשקפה לחייו. באותה שעה אמר להם הרה"ק, הנה, שלשה שותפים יש באדם, הקב"ה אביו ואמו (קידושין ל:), ומדיני ה'שותפות', שאם שלושה שותפים עשו עסק יחדיו, א"א לאחד מהם לפרוש אלא ביד שני השותפים האחרים לכפות אותו להמשיך את השותפות (ח"מ קעו טו). אף אתם, ב'שותפות' שיש לכם בבנכם, בידכם

באר הפרשה - פרשת וירא

ובן בענין ישועתם של ישראל לעתיד נאמר (ישעי' נג א) 'מי האמין לשמועתינו... וכן אמרו (סנהדרין צו:)' ד'אין בן דוד בא עד שיתייאשו מן הגאולה', ועל כן אמר (ישעי' נא ב) 'הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם', דגם תחילת בניינכם היה בן אחר היאוש,

ושוב מצאתי בתנחומא (בפרשתן טו) על פסוק (כא א) 'וה' פקד' דבר זה עיי"ש^ג. ואברהם אבינו ע"ה ראש האומה הוא שפתח דבר זה שלא להתייאש משום דבר^ד, כשנשבה לוט וכבר נתייאשו כולם מלהציל, דעל כן אמר מלך סדום 'הרכוש קח לך' (יד כא), דכבר נתייאש

הדבר - לכפות כביכול על הקב"ה השלישי שבשותפים שישאיר לכם את הפיקדון היקר בידכם. אך כלל נוסף יש בדיני שותפות, והוא, שבאם שניים מהשותפים מתייאשים מהעסק הרי שהשותף השלישי זוכה בכל הסחורה מן ההפקר. על כן היזהרו נא שלא ליפול לזרועות היאוש, חיזקו ויאמץ לבכם לקוות אל ה', השתדלו והרבו תחינה ובקשה לפני מלך שומע תפילה. ואכן, האב והאם המשיכו להתפלל מתוך תקוה רבה והבן הבריא לאורך ימים ושנים (הגש"פ מפי ספרים וסופרים הערה קב).

ג. ומעשה אבות סימן לבנים - כביאורו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (מכתבי החפץ חיים, כ) בכתוב בפרשתן (יה יג-יד) 'ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי, היפלא מה' דבר... ולכאורה צ"ב מדוע האריך הכתוב במעשה זה שנראה כגנותה של אותה צדקנית, גם צ"ב מדוע האריכה תורה בכל הוויכוח שבין אברהם לשרה אם צחקה או לאו. ומבאר הח"ח, כי 'מעשה אבות סימן לבנים' וכל אשר אירע להם יארע גם לנו דור עקבתא דמשיחא, אשר רבים יאמרו איך יתכן שפתאום יבוא משיח צדקנו ויגאלנו. ויהיו צוחקים בקרבם לאמר לא ייתכן כדבר הזה, לזה האריכה תורה במעשה דשרה שנדע שיש לקב"ה תרעומת על הנהגה כזאת (וכלשון הרמב"ן פסוק טו) 'והקב"ה האשים אותה לאברהם למה היה הדבר נמנע בעיניה, וראוי לה שתאמין או שתאמר אמן כן יעשה ה'" כי היפלא מה' דבר - הרי בכל רגע ורגע בידו להחיש לנו גואל צדק לגאלנו מגלות המר, ובין רגע יתהפך לנו הכל לאורה לטובה ולברכה.

ד. הדברים אמורים, הן במצב הרוחני הן הגשמי, וכה ביאר הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע בפסוק 'קראוהו בהיותו קרוב' (ישעיה נו ט), ולכאורה קשה, הרי 'קריאה' היא מרחוק, וכיצד אמר לשון 'קריאה' על העת והזמן שהקב"ה קרוב אלינו, וביאר בקדשו, שאכן, הפסוק מדבר על הזמן שנראה לו לאדם שהוא מרוחק עד מאד, ואז יאמר לעצמו, אמנם, מצידי אני רחוק מאוד, אבל השי"ת קרוב אלי מאוד.

כעיי"ז ביאר גם בלשון הכתוב 'וירם קרן לעמו וגו' לבני ישראל עם קרובו הללוי-ה' (תהלים קמח יד), 'לבני', הוא מלשון הבנה והתבוננות, ואמר הכתוב, זאת יבין כל בר ישראל, שגם כאשר הוא בבחי' עם מלשון גחלים עוממות, אפילו בשעה שהוא מאד בשפל המצב, כשליבו ומוחו כבויים לגמרי (אויסגעלאשן), הוא משוקע בתאות הגשמיות ונדמה כי הוא נכבה ואין בו ניצוץ אש הקדושה. גם אז הוא קרובו - הרי הוא קרוב להשי"ת בפנותו אליו, בהיות נשמתו חלק אלקי ממעל, ועל כך הללוי-ה.

ביאור נפלא מבאר הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע בדברי חז"ל (סנהדרין לו:). על הכתוב 'כפלה הרימון רקתך' - אפילו ריקנים שבך מלאים מצוות כרימון, שהנה עץ הרימון הוא הקשה ביותר מבין כל העצים, והוא יבש לגמרי בלא שום לחלוחית, וכמו שמצינו לגבי קרבן הפסח, שצריך לצלותו כולו כאחד 'ראשו ועל כרעיו ועל קרבו' בשלמות מבלי לנתחו לאברים, ואיתא במשנה (פסחים ז א) 'כיצד צולין את הפסח, מביאין שפוד של רימון ותוחבו לתוך פיו וכו', וטעמא דמילתא שמביאים שפוד של רימון דייקא ולא של שאר עצים נתבאר בגמ' (עד.) כי שאר מיני אילנות יוצא 'לחלוחית של מים' על ידי חום הצלייה, והם יסייעו לבישול הפסח, וכבר נאמר בתורה (שמות יב ט) 'כי אם צלי אש' ולא 'בשל מבושל במים', על כן צריך להביא מעץ הרימון שהוא נוקשה ביותר ולא 'מים'. אמנם מבואר שם בגמ' שגם הרימון מוציא מים ב'מקום החתך' - היכן שחתכו אותו, ועל כן צריך להוציא מקום זה מחוץ לבשר הפסח. וכנגד זה אמרו חז"ל אפילו ריקנים שבך מלאים מצוות כרימון, כי אם רואים אנו יהודי אשר הוא כעץ יבש ממש בלי שום לחלוחית דקדושה מכל מקום צריך לדעת כי בתוך תוכו עדיין הוא מלא חיות, ואם יהיה לו 'חתך' זה הדחק והייסורים רח"ל הרי תצא לחלוחיתו חוצה, כי על ידי הצרות מתגלה עומק פנימיות הנפש הישראלית הבוערת תמיד באש קודש לאבינו שבשמים.

וכמו שכתב בפירוש 'מתנות כהונה' על דברי המדרש (שהש"ר על הפסוק משכני אחריו נרוצה, א ד) 'מסכינני אחריו נרוצה, כההיא דאמר ר' אחא צריך יהודאה לחרובא עביד תתובא', וכלומר שדרשו תיבת 'משכני' כאילו נאמר 'מסכינני',

בידי המלכים, וקנייה אחר כך אברהם אבינו בשינוי רשות (שהייאוש יחד עם שינוי רשות נחשב ל'קנין'), ואברהם אבינו אור עצמו עם שלוש מאות שמונה עשרה ילדי ביתו לרדוף אחר ארבעה מלכים, ובנדרים (דף לב). דהוא בגימטריא 'אליעזר' (318), ומשמעות השם מפורש בתורה

אצל משה רבינו ע"ה 'כי אלוקי אבי בעזרי ויצילני' וגו' (שמות יח ד), שכבר היה חרב פרעה על צוארו, והש"ת יכול לעזור גם אחר היאוש - שאין להתיימש משום דבר, וזהו רמז מספר שלוש מאות שמונה עשרה (318) בגימטריא יאו"ש עם הכולל (כלומר מספר אחד יותר מיאוש

ומבאר ה'מתנות כהונה', שהוא לשון רש ומסכן, והכוונה היא כי 'מתוך עניותי אחריו נרוצה', ועל כך אמרו צריך יהודאה לחרובא, כלומר 'צריך היהודי לחיי צער ודוחק עד שאין לו לאכול רק חרובין אז מקבל מרות ועושה תשובה'. וזהו עומק דברי חז"ל (שמו"ר לו א) לבאר הטעם שנמשלו ישראל ל'זית', וכדכתיב (ירמיה יא טז) 'זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך', שכשם שהזית אינו נותן שמנו אלא אם חובטים בו וטוחנים וכותשים אותו באבנים, כך ישראל מאירים על ידי הייסורים. והנה שמן הזית אגור וטמון בתוכו (ואינו כדוגמת היין שאינו בתוך הגפן, אלא לאחר סחיטת הענבים יוצא משקה שמשנתה להיות יין) אלא שאינו מתגלה ויוצא אלא רק על ידי שכוחשים אותו, ועל דרך זה ממש נמשלו ישראל, שהאור שבהם נמצא בכל עת בתוכי קרבם ונפשם, אך יוצא חוצה על ידי הייסורים.

והגם שאנו מבקשים 'ומלך עלינו ה' אלוקינו בחסד וברחמים', ולא על ידי ייסורים וחלאים רעים, ומי יתן ונזכה לראות רק חסדים נגלים, אך העצה פשוטה, כמו שגילו לנו חז"ל (ברכות ז.) 'טובה מרדות אחת בליבו של אדם יותר ממאה מלקיות', אמור מעתה, לא ימתין אדם לבוא הייסורים עליו ח"ו, אלא מתחילת דבר יכניע את עצמו, 'עשה חתך בעצמו' - כשהוא משעבד את לבו לאביו שבשמים, וממילא יתגלה ה'אור הגנוז' שבקרב (כל הענין נתבאר היטב בנתיבות שלום פרשת תצוה, על דברי המדרש ה"ל).

אמנם, עוד יש בכלל הדברים חיזוק גדול לכל יאמר אדם הן אני עץ יבש, ויבוא לידי יאוש רח"ל לנוכח מצבו שנדמה לו שנעלמה ממנו כל טיפת חיות, כי בכל מצב שהוא נשאר בו 'פך אחד של שמן' - לחלוחית דקדושה, והראיה לדבר שאפילו עץ רימון מוציא מים במקום החתך, ואילו היו באים עליו יסורים ח"ו היה 'מקבל מרות ועושה תשובה' ומתגלה אורו הגדול, וממילא תמיד יכול לשוב ולהתחזק ולחדש אורו כבראשונה גם בלא יסורים וחלאים רעים.

עוד רמז ניתן בענין זה, בשני זמנים נוהגים לומר 'קדיש הגדול' (שם אומרים 'בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיאה מתיא' וכו'), א', בעת סיום מסכתא. ב', בעת הלוויית המת לאחר סתימת הגולל. וקצת צ"ב, מה הצד השווה בין 'סיום מסכת' ל'לוויית המת', ויש לומר, שבא לרמז שחיי כל איש מישראל דומים ל'מסכת' בש"ס, כל אחד ואחד ב'מסכת החיים' משלו, עד שמגיע ל'סיום', יש ש'מסכת החיים' שלהם ארוכה כדוגמת מסכת 'בבא בתרא' ו'שבת', ויש אשר היא קצרה ל"ע, וכמו המסכתות ה'קטנות'... וכשם שב'מסכתא' ישנם פרקים הקשים יותר להבינם, ולאידך ישנם פרקים שקל יותר להבינם, כך גם במסכת החיים, יש 'פרקים' וזמנים קשים ל"ע ויש 'פרקים' נוחים יותר. וממילא, כשם שהלומד מסכתא על מנת לסיימה הרי גם אם נתקל בקשיים אינו חוזר לאחור, ואינו חדל מלימודו מחמת ייאוש שאינו מבין את דברי הגמרא, אלא הוא יודע ש'כך היא דרכה של תורה', יש דפים הנשארים ב'צריך עיון', גם ישנם קושיות הנשארים ב'צריך עיון גדול'... אבל על הלומד להמשיך 'לכבוש' דף אחר דף, עד שיזכה לסיים את כל המסכת, כיו"ב, יביט האדם על 'מסכת החיים', שגם כשעומד בפני עיתים קשים וזמני מצוקה אל יתייאש, אלא 'ימשיך' גם מבלי הבנה... ובסוף יקנה את קנין חייו כדבעי.

סיפר הגאון רבי אריה שכטר שליט"א, שפעם בא למעונו של החזו"א (בסוף ימיו) ומצא שדלת הבית נעולה, והחזו"א שכב על מיטה במרפסת ביתו, כשהבחין בו החזו"א (בעמדו מחוץ לבית) הורה לו לטפס ביתה פנימה דרך המרפסת, וכן עשה, אלא שבגדיו נתפסו בגדר הקוצים (גדר תיל) והיה חייב לרדת, שוב טיפס ועלה ושב נתפסו בגדיו, ושוב נסתבכו בגדיו בסבך הקוצים, ירד שוב וחזר לטפס מחדש... בכל אותו הזמן הביט בו החזו"א, לסוף נענה ואמר לו - אלו הם חייו של היהודי בעולם הזה, עליו לנסות לעלות, ולכשיתקע ב'קוצים' אלו המניעות שהיצר מעמיד לנגדו ויפול ח"ו, ירד וישוב יעלה, גם אם יפול יוסיף לעלות, כאומר, אין לו לאדם להתפעל, ולחשוב אויה לי כי נפלת, מה יעלה בגורלי... אבדה תקוותי. לא ולא, אלא כך הוא דרך החיים, אם לא יתייאש וינסה תמיד לעלות סוף דבר

העולה בנמטריא רק 317), כי מספר זה הוא המוציא מידי יאוש, ומורה שהשי"ת עוזר מכל דבר שהאדם חושב להתייאש, עכ"ל.³¹⁷

להנאתך ולטובתך - כל קושי אינו אלא טובה גמורה עבורו בפרשתן (כב א-ב), 'והאלוקים ניסה את אברהם ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה

וגו'. איתא מהרה"ק הרמ"מ מוויטעפסק זי"ע (פרי הארץ בפרשתן ד"ה כללא דמילתא) כי עיקר 'עשרה נסיונות' היו לנסותו בענין האמונה, כי בכל אלו היה נראה לו כשינוי רצון אצל השי"ת, מתחילה - 'לך לך מארצך' וכאשר הגיע לשם 'ויהי רעב בארץ' והוכרח לעזוב אותה, 'וירד אברם מצרימה' מיד 'ותוקח האשה בית פרעה'... 'כי ביצחק יקרא לך זרע' ולבסוף 'והעלהו שם לעולה', אך הוא התחזק בלבבו באמונה פשוטה בבוראי שלא

ה. כתב הרה"ק מקאזניץ זי"ע (עבודת ישראל ויחי ד"ה לישועתך) שבפרשיות מקץ ויגש לא נכתב שם הוי"ה אפילו פעם אחת, והדבר צריך ביאור (כי אם כשלא נזכר שמו של משה רבינו בפרשת תצוה הרבו המפרשים לבאר הדבר, וכבר נכתב ע"ז בזוה"ק, עאכו"כ צריך ביאור מדוע לא נכתב שם הוי"ה ב"ה), ומבאר, שהרי בפרשת מקץ נכתבה כל השתלשלות ירידת אבותינו למצרים - שהרי ע"י חלומות פרעה ופתרונם בשנות השבע והרעב נתגלגל הדבר, ובפרשת ויגש נכתב עצם הירידה, לכן נעלם שם הוי"ה שהוא מורה על רחמים וחסדים גדולים ונגלים, ואח"כ נכתב שוב שם ה' לראשונה בפרשת ויחי לישועתך קייתי ה" (מט יח) בו נרמז הגאולה העתידה, על כן נתגלה שם הוי"ה המרחם עלינו.

ושמעתי ממי ש'יודע לספור את התורה באותיותיה', כי סך הפסוקים שלא נכתב בהם שם הוי"ה (מ'וכל אשר הוא עושה ה' מצליח, לט כג, עד לישועתך קייתי ה', מט יח) עולים לג' מאות וי"ח פסוקים, ורמז יש בדבר, כי גם בפסוקים אלו המדברים מתחילת גלות מצרים, אין 'יאוש' (317) רק מספר אחד יותר (318) המרמז על ההתחזקות וההתעלות מעל ליאוש, ואז זוכים לישועתך קייתי ה" ולגאולה, כי הגאולה באה על ידי שאינו מתייאש בשום מצב.

ו. בכוחה של 'אמונה פשוטה' מצינו להרה"ק היסוד העבודה זי"ע (הלך ד' פ"ב אות ז), וז"ל. אברהם אבינו, מה שזכה הוא ויצחק ויעקב אין הפה יכול לדבר - ואין מחשבת אדם בעולם משיג, ואפי' מלאכי עליון אינם משיגים מעלתם... ובכ"ז, בהעקידה לא נצח את היצה"ר כ"א ע"י תמימות גדולה ואמונה פשוטה. 'וירא את המקום' - ר"ל מה שהשי"ת הנקרא 'מקום' הבטיחו על זרע יצחק שהוא יעקב הנאמר בו 'ויפגע במקום' (להלן כח יא), דבר זה ראה וסילק זאת ממחשבתו למרחוק, לאמר - בער אני ולא אדע כי אין נברא יכול להשיג מחשבת בוראו ית"ש, עכ"ל, ביאור דבריו, כי בהליכתו להר המוריה ראה ברוח קדשו את יעקב בן בנו יצחק, וכמרומז באומרו 'מקום', ותמה עד מאד, כיצד יקרה כדבר הזה, והרי הנני הולך לשחוט את יצחק כיצד יצא ממנו בנו יעקב, אכן אברהם סילק מחשבה זו למרחוק, בהתחזקותו באמונה תמימה 'בער אנכי ולא אדע' ואין לי אלא לעשות רצון אבי שבשמים.

והעיקר, לפקוח עיניים עיוורות, כי כמה פעמים ימצא האדם את הנהגת ה' עמו בהשגחה פרטית - אם רק יפקח עיניו להתבונן מעט בנעשה סביבו, ותחת הבכיה והיגון על מצבו יפקח עיניו ויראה את ה' העומד לצדו בכל עת ושעה, וז"ל הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (בפרשתו, שנת תרפ) על הפסוק (יט יד) 'ויהי כמצחק בעיני חתניו' - כשבא לוט לספר לחתניו שהמלאכים עומדים להפוך את העיר ורק בידם להימלט ולהציל עצמם ואת חייהם, ויש לתמוה הרי היו רואים בעיניהם פלא גדול שכל העיר מנער ועד זקן הוכו בסנורים ונלאו למצוא הפתח שהיו סמוכים אליו ועומדים על גביו, ועכ"פ הי' צריך להתעורר חשש בלבם, אולי יוכל עוד כהנה וכהנה ולמה הי' עוד לצחוק בעיניהם. ונראה שגם זה הי' ממכת הסנורים, כמו שבגשמיות נלאו למצוא הפתח והיו רואין ולא רואין, כן נמי בפנימיות הענין היו רואין את הפלא ולא היו יכולין לשים אליו לב. וזה לימוד לאדם שיש כמה זמנים וכמה עניינים, אשר באם ישים אליהם לב היה רואה מפלאות תמים דעים השגחתו הפרטית והשכר והעונש, אבל כאשר האדם בזדון לבו הלך חשכים אז נעשה מוכה בסנורים עד שרואה ואינו רואה. ובזמנינו אלה יכול כל אדם לראות פלאות משינוי העתים המו גוים מטו ממלכות, וההשגחה הפרטית מרחפת על פרט ופרט באופן מופלא, וצריך כל אדם להיות נשמר ממכת סנורים.

וכך היה מרגלא בפומיה דהגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע 'לוט'ס איידימלעך זיינען געווען קלוגינקע, זיי האבען ניט געוואלט גלויבען, נו, האבען זיי זיך דערווארט אויף זייער סוף' - החתנים של לוט היו 'חכמים', ולא רצו להאמין, נו, הם חיכו עד הסוף שלהם... (הובא בח"ח עה"ת). ללמדנו על מה עולה בחלקם של כל ה'חכמים' בעיניהם שאינם רוצים להאמין...

בבחינת נפש רוח ונשמה) לאדם הפושט את לבושו ללבוש בגד אחר, על כן לא הוזכר כלל בתורה הנסיון ד'אור כשדים', גם לא מסירות נפשו של יצחק אבינו ע"ה, כי פשוט היה שימסרו נפשם ללא כל 'נסיון'. אמנם לאברהם אבינו נחשב העקידה כ'נסיון' עד שהוצרך הבורא להתחנן לפניו 'בבקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון' (תנחומא, רש"י כב א), כי עליו אז בדעתו סתירות ותמיהות, מצד אחד הבטיחו הבורא 'כי ביצחק יקרא לך זרע', והואך בא עתה ומצווהו 'העלהו שם לעולה'. ברם, אברהם אבינו הלך בתמימות אחרי ציווי הבורא, ולכן כ"כ חשובה

להרהר אחר מידותיו כלל', ומשם נתעלה לרום מדרגותיו".

בעי"ז מצינו להרה"ק הדברי שמואל' זי"ע (וירא ד"ה ויהי) שהק' מדוע לא נכתב בפירוש בתורה מעשה ד'אור כשדים'ט. ועוד, מדוע נחשב העקידה' רק כנסיון של אברהם אבינו, הרי אף יצחק מסר את נפשו להיות 'עולה' לה'. אלא, כי בעיני האבות הקדושים לא היה קושי ונסיון כלל למסור הנפש והגוף למיתה, כי נרמה להם דבר זה - לפשוט את גופם (ולהתעלות

ז. סיפר הגרא"י הכהן קוק שליט"א ראש ישיבת 'מאור התלמוד' בעיר רחובות, לפני שנים רבות ישבנו שבעה על אחינו זצ"ל, רעייתו הרבנית ושנים מילדיהם הרכים ע"ה שנספו בתאונת דרכים מחרידה, באותה שעה הגיע הגרא"מ שך זצ"ל לנחמנו, ואלו היו דבריו, 'נישט מהרהר זיין אחר מידותיו של הקב"ה איז נישט קיין פרומקייט, ס'איז א קלוגשאפט' - לא להרהר אחר מידותיו של הקדוש ברוך הוא אין זו צדקות אלא חכמה ופקחות, כי בסופו של דבר רואים תמיד שהכל נעשה לטובת האדם. והביא הוכחה אחת, ממה שאירע בשנות ה'מלחמה', שבתחילה כבשה מדינת רוס' את ארץ ליטא וחלק ממדינת פולין, ולאחר הכיבוש הם הגלו רבים מאחינו בני ישראל לסיביר. באותה שעה היה 'ברור' לכל, שאלו שנשארו הם ה'מאשרים' שנשארו בחיים, ואילו אותם הגולים סופם שיבואו לידי מיתה ל"ע, והכל התאבלו עליהם כאילו הרגו אותם, אבל, כשנגמרה המלחמה התברר, כי דייקא מאלה שהוגלו לסיביר נשארו הרבה בחיים, ואילו היהודים שנשארו במקומם נהרגו ל"ע ע"י הדייטש'ן (הגרמנים) ימ"ש מיד כשכבשו אותם חבלי ארץ. והרי להדיא, שאין ביד בן אנוש להעריך בראייתו הקצרה ובשכלו המוגבל מהו טוב עבורו.

ח. פעם ביקש יהודי מחו"ל את הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע שישלח עמו דברי חיזוק לבני קהלתו, (בחול המועד הסוכות, ולאחר שרקדו וזמרו ניגוני שמחה התפזרו כל הקהל ורק הוא נשאר שם בביתו של החזו"א, שאלו לרצונו, השיב האיש, כי תושבי חוץ לארץ מבקשים 'חיזוק'), נענה לו החזו"א ואמר, כתיב בנח (ו ט) 'תמים היה בדורותיו', וכלומר שלכל דור יש את הצדקות והחיזוק שלו, בדורנו, החיזוק הוא החזק באמונה (כיר"ב ב'מעשה איש' ח"ה קכז).

ומקום איתנו לעמוד בעניין ה'השתדלות' במשנתו של ה'חזון איש', וכמו שאמרו מקורביו, שהלא נודע הוא ב'שיעורים', שהיה מחמיר גדול כל מידות השיעורים, כגון כזית וכביצה ומידת האמה, אך בדבר אחד היה מיקל מאוד במידת שיעורו, והוא בעסק ההשתדלות, שהגם שצריך האדם להשתדל לפרנסתו, אך אין צריך 'להחמיר' ולהרבות עוד ועוד... אלא ירבה בתפילה מתוך אמונה בהקב"ה.

וכה כתב ב'אגרת', בכל פגע הריני מורגל להחזיק את האמונה כי לא נעשה דבר בעולם במקרה, רק על פי השגחתו ית', והריני מתאמץ בתפילה להעביר את הגזירה, ולפיכך הריני מתייחס בקרירות להשתדלות, כי ע"פ רוב אין ההשתדלות ברורה, עכ"ל (קובץ אגרות ח"ב קלב).

בימי מלחמת העולם הראשונה נדד החזו"א מעיר מוצאו קאסווע לוויילנא והתאכסן אצל גיסו הג"ר שמואל גריינמן זצ"ל, באחד הימים ראה שם את 'בן עירו' רבי יוסף ספרוני ז"ל, שאלו למעשיו, השיב רבי יוסף, שבתוך כדי עבודתו נכנס לו איזה חפץ לתוך העין ופצעה, והמשיך לומר שממש נס מן השמים שהדבר אירע בוויילנא (עיר גדולה ובה נמצאים רופאים), כי מיד רץ לרופא מומחה שעשה לו ניתוח בעין והציל את ראייתו, אבל אילו היה זה בקאסווע לא היה נשאר ממראית העין ולא כלום, לא נתן לו החזו"א לגמור את דבריו, ובתוך כדי דיבור אמר, יתכן שבקאסווע זה לא היה קורה...

ט. יש שביארו, כי הוא בדומה ל'יסודות' הבנין שהם טמונים באדמה ואינם נראים לאיש, כך גבי 'אור כשדים' שהיה בזה מעשה 'מסירות נפש' והוא הוא היסוד לכל היהדות ולכל התורה כולה, אין מקומו אלא כמקום יסוד הבנין - מקום שאינו נראה, לכן לא נכתב. כי רק אחר היסוד - מסירות נפש יש בידו לעמוד בכל הנסיונות שהקב"ה מעמיד לפניו.

באר הפרשה - פרשת וירא

ראויים לכך כלל ועיקר. וז"ל. 'והנה הובטח שלא יגרום שום חטא שיכלה זרעו, או שיפול ביד אויביו ולא יקום. והנה זו הבטחה שלימה בנאולה העתידה לנו'. מעתה יבואר על נכון כי גם כאן היה 'לך לך' - להנאתך ולטובתך, כי ב'הליכה' זו זכו להבטחת הנאולה לבניהם אף אם לא יהיו ראויים.

ולמדנו מכאן - שממקום הקושי והנסיון משם יבואו לו לאדם כל טובתו והנאתו לדורות עולם אף בשעה שלא יהיה ראוי לכך. ובשעת הקושי לא ירים את ידיו לומר נואש, אלא יאמין בתקווה טובה, שאין זה בזה אלא פתח של אורה, וכל הקורות עמו בחייו הכל הוא 'להנאתך ולטובתך' בלבד".

עמידתו בנסיון זה שעד היום אנו אוכלין שכרה (רש"י כב ו ולכן שמה 'מאכלת').

והנה בריש הפרשה הקודמת כתיב 'לך לך מארצך', ופירש"י 'לך לך' - להנאתך ולטובתך. ועפ"ז צריך לפרש גם כאן בפרשת העקידה 'לך לך אל ארץ המוריה' - להנאתך ולטובתך, ויש לעיין מה שייד להנאתך ולטובתך בשעה שהוא הולך לעלות על המוקד את בנו יחידו הנולד לו בהיותו כבן מאה שנים.

אמנם כאשר נעיין בדברי הרמב"ן (בפרשתן) נמצא שבזכות מסירות נפשם בעקידה יזכו בני ישראל לביאת הגואל בהגיע סוף וקץ לגלותם, אף אם לא יהיו

י. הנה כתיב בפרשת לך לך (יב א) 'אל הארץ אשר אראך', וכתב ה'בעל הטורים' אראך בגימטריא בעננים (222), עיי"ש מה שפירש בזה, ולדידן יאמר, ללמדנו בא, שלא ירך לבב האדם בעמדו בעת חשיכה, כי באו העננים להחשיך בעדו, וכדכתיב (דברים ד יא) 'חושך ענן וערפל', כי אדרבה, מתוך החשיכה יזכה ל'אראך' - לראות את הקב"ה בהארת פנים.

וכך נאמר לאחר מתן תורה 'ומשה ניגש אל הערפל' (שמות כ יח) וכתב 'בעל הטורים' כי 'אל הערפל' בגימטריא 'אל שכינה'. מכאן למד הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (דברים, עמו' ריא) כי אם נראה לאדם ש'ערפל' מכסה אותו בחושך כפול ומכופל ידע שאין זה 'ערפל' אלא עכשיו 'שכינה' שורה ונגלית עליו, ואינו ניגש 'אל הערפל' אלא 'אל שכינה'. והן הן דברי הכתוב בחנוכת בית המקדש הראשון (מלכים א' ח יב) 'אז אמר שלמה ה' אמר לשכון בערפל', שנתגלה לשלמה כי כשיש 'ערפל' הרי זה סימן כי ה' אמר לשכון עליו.

מענין לענין, ידועים הדברים, כי חסד עשה ה' עם עמו, ומתחת הקושי הסתיר כמה וכמה 'סגולות' מיוחדות, ואחד מהם הוא ענין ה'בזיון', שנראה לו לאדם כשפל המדרגה, ובאמת לא באו הבזיונות אלא להעלות את האדם למעלה למעלה, וכה אמר הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע כי בזיון סגולה לעשירות (כתבי הרמ"מ), ופעם אחרת אמר בזיונות איז א סגולה לאריכות ימים.

איש חסיד ישיש היה בטבריא, אשר בשנות נעוריו עוד זכה להסתופף בצל הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זי"ע, ובשמו יכונה 'רבי אהרן ב"ר פנחס', והיו הילדים משחקים בו ב'מעשה נערות' כי היה נדמה להם שהוא כבר כמי ש'עבר ובטל מן העולם', חשש הרה"ק צ' רבי יהודה לייב זצ"ל (אביו של הגה"ק הרמ"ח סלאנים) מהקפדתו שמא תזיק לאותם ילדים והלך לפייסו באומרו שבל ישים ליבו לדבריהם כי אינם מתכוונים באמת, וענהו רבי אהרן, ח"ו שאני אקפיד עליהם, הרי אני שמח על כך, שכן מחפש אני בזיונות, כי הם סגולה טובה לאריכות ימים. אבל זאת אבקשך, שלנערים לא תגלה את זה, כי הרי כשישמעו שאני מרוצה מכך הם יפסיקו להשתובב... (מאמר מרדכי ח"ב).

יא. ועל ידי אמונה זאת יזכה להתעוררות מידת הרחמים ולחסדים טובים ומתוקים, וכמפורש בדברי הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (סוף פרשת ויחי), וז"ל. 'העיקר הוא להאמין באמונה שלמה שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות ט:), ולברך לבורא עולם ב"ה על הרעה בשמחה ובטוב לבב ממש כשם שמברך על הטובה (ברכות נד.), ואפילו ח"ו כשהאדם הוא מחוסר ממשאלות לבו, אעפ"כ יהיה אשוריו ותהלותיו של אדם לבורא עולמים ב"ה על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך, כמאמר הכתוב (תהלים קנ ו) 'כל הנשמה תהלל י-ה', ודרשו רז"ל (בר"ר יד ט) 'על כל נשימה ונשימה תהלל י-ה'. ואע"פ שהוא מחוסר ממשאלות לבו, אעפ"כ יאמין באמונה שלמה שכלול בזה חסד ה' באתכסיא, בכדי לברך על זה בשמחה ממש, ובזה האמונה והתהלה גורם שנמתקו הדינין בשרשם... ויהיה כל השפעות טובות ומעדיני מלך באתגליא על כל העולם'.

כעיי"ז כתב עוד (ויגש ד"ה ויאמר א"י ע"ז הדרך) 'כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות' (תהלים קל ו), מי שמאמין שכל פעולותיו עם ה' המה ובהשגחתו ית', הוא גורם להמשיך חסד העליון בזה העולם.

הנסמך מוטל שלא לכוב בסומך בו, ואם האורחים סומכים על בעה"ב ובוטחים בו מוטל עליו לדאוג לבל מחסורם. ומכח טענה זו התחנן בפניהם שלא יעשו להם כל רע, וזהו אומרו 'רק לאנשים האל אל תעשו דבר כי על כן באו בצל קורת', והיינו, שהם בטחו בי שאוכל להצילם מידכם, ואם כן שומה עלי לעשות כל אשר בידי להצילם.

ואנן נלמד מכאן ק"ו, אם לוט שלא היה אדם כשר, כדכתיב (יג יא) 'ויסע לוט מקדם' - ש'הסיע עצמו מקדמונו של עולם' (בר"ר מא ז), הבין שהוא מחויב להגן ולהציל את הסומך עליו (ואף נכתב זאת בתורה לשבח), ק"ו בן בנו של ק"ו, שהסומך ובטח בהש"ת שהוא מקור הרחמים והחמלה יזכה לשמירה עליונה מהבורא יתברך שמו"ג, שהרי אינו מן המדה לעזוב מי שסומך עליו ובטח בו"ג, אמור מעתה - אם יסמוך האדם על ה' וישליך כל יהבו עליו וודאי שאף לעומתו ה' לא יעזבנו. אלא יעזרהו ויסייעו בכל אשר יפנה.

תפילה משגת חן - כוחה של כל תפילה

בפרשתן (יה יב), 'ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עדנה', כתב ה'ספורנו',

ובאמת, לא די שה'עקידה' לא היתה סתירה להבטחה 'כי ביצחק יקרא לך זרע' אלא אדרבה דייקא על ידה נתקיימה ההבטחה, כי עד אז לא היה יצחק ראוי להוליד כי נשמתו הייתה מצד נוקבא ובעת העקידה נכנסה בו נשמה חדשה מסטרא דדוכרא ובוה נעשה ראוי להוליד (ונשמתו הקודמת נכנסה לתוך האיל, ע"כ נחשב שחיטת האיל כשחיטת יצחק, מדרש תלפיות י' - יצחק). ולדידן, פעמים ומתעוררים בלב אדם 'סתירות' בהנהגת הבורא עמו... ידע נאמנה כי הכל בחשבון, והולך בתום ילך בטח, וסוף דבר יראה כי אדרבה כל זה היה ליישב סתירתו.

באו בצל קורתני - המייחל ובטח בה' נשמר מכל רע

בפרשתן (יש ה), 'רק לאנשים האל אל תעשו דבר כי על כן באו בצל קורתני', והוא פלא, דהא זה גופא הייתה טענת אנשי סדום - מדוע הבניסם בצל קורתנו - כנגד חוקי המדינה. ואיך בא לוט וביקש מהם 'חנינה' דייקא מחמת שבאו בצל קורתנו, והלא על כך היו דנים.

ומבאר הגה"ק ה'חפץ חיים' ז"ע (עה"ת פר' וירא, ועיי' זכור למרים פ"ב), שזו הייתה טענת לוט - שעל

יב. ידוע המאמר בשם הגה"ק ה'חפץ חיים' ז"ע על הפסוק (תהלים קטז ז) 'שובי נפשי למנוחיכי כי ה' גמל עליכי', בדרך משל, לחולה שעומד לפני ניתוח מסובך, וכולו דואג וחרד, אבל כשנכנס לחדר ניתוח ראה שהרופא הראשי זה אביו - מיד נרגע, שהרי 'רחמי האב על הבן' ובוודאי יעשה את כל הנצרך לבנו כראוי על צד היותר טוב. וזהו אומרו 'שובי נפשי למנוחיכי' - תנוח דעתך ויסורו דאגותיך 'כי ה' גמל עליכי' - כי זה המתעסק בכך הוא אבינו שבשמים, ולא יזניחך אף לרגע אחד ח"ו.

כה סיפר הגאון רבי נתן שולמן זצ"ל, שפעם הילך ברחובה של עיר עם הגה"ק ה'חזון איש' ז"ע, ולנגד עיניהם נגלה מחזה נורא - ילד קטן חסר דעה המהלך על גגו של בנין גבוה מבלי מעקה סביב הגג, אין צורך לתאר גודל הפחד הבא ממצב כזה, החזון"א שידע שר"נ עלול בכל רגע לפרוץ בשאגות אדירות - מה שעלול לסכן יותר את חיי הילד שיבהל וינוס על נפשו... על כן אמר לו בקול, יש מי ששומר על הילד... יש מי ששומר על הילד... - כשכוונתו על הקב"ה 'שומר ישראל'. רק מחובת 'לא תעמוד על דם רעך' עלה הגגה והציל את הילד...

יג. מאמר זה אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' בימות מלחמת העולם הראשונה, כשנדד הח"ח יחד עם בני הישיבה מחמת המציק, משהתקרבה חזית המלחמה לסמילוביץ נאלץ הח"ח להרחיק נדוד לתוך רוסיה וחנה בשומיאץ פלך מוהילוב. שם באו כמה וכמה קוזקים לחפש אחר עריקים וצעירים שהשתמטו מהגיוס להביאם לפני מפקדם, ובישיבה נמצאו רבים כאלו - צעירים בגיל הגיוס (רק כעבור זמן כשנודע למפקד חשיבותו של החפץ חיים עזבם לנפשם), כל חיפוש כזה היה מטיל אימה על כל בני הישיבה ועל רבם הח"ח. וכה הובא בספר החפץ חיים חיינו ופעלו (עמוד קיג) וז"ל. פעם כשבגלל החיפושים המוגברים דאג החפץ חיים מאד במשך כל היום, והיה שרוי אותו יום כולו בתענית. בערב הרגיש עצמו מרוענן ומעודד ושלח מיד אחרי חתנו ר' צבי, וסיפר לו, כי מצא עצה בתורה, כאשר דרשו אנשי סדום מלוט שיוציא אליהם את אורחיו כדי לענותם, הפציר לוט בשכניו הסדומיים לבל ירעו לאורחיו - 'כי על כן באו בצל קורתני'. לאמר, מאחר שבאו בצל קורתני הריני אחראי להגנתם. הגע איפוא בעצמך, טען החפץ חיים, אם לוט

ומאווי נתונים רק בחרבו אשר בידו, מאחר שידוע שכל חייו תלויים בפעולה זאת, כמו כן בעת הגשה לתפילה 'כוון' את כל מחשבות ליבו רק בתפילתו, בידיעתו שרק בתפילה תלויה כל הצלחתו ולא בשום דבר אחר, ולא יהא ח"ו כאומר הנה כבר עשיתי את השתדלותי ומעתה נחסר לי רק ל'הוסיף' תפילה כצידה לדרך, אלא ידע שהתפילה היא 'עיקר' חייו והצלחתו בכל ענין שהוא^{טו}.

ואם אכן יגש לתפילה בהרגשה זו מובטח לו שתתקבל ברחמים וברצון. וכמו שמצינו בפרשתנו שביקש אברהם אבינו על הצלת סדום ושאר הערים הסמוכים ולא נענה, לעומתו, כשביקש לוט 'אמלטה נא שמה

'ותצחק' כי חשבה שהוא ברכת המלאך, וכברכת נביא כעין ברכת אלישע שבירך את השונמית (מלכים ב' ד טז), ולכן צחקה, כי ענין הלידה אצלה הוא ממש כ'תחית המתים', וזה א"א אפילו על ידי ברכת מלאך אלוקים, דשינוי טבע גדול כזה אפשר רק על ידי מצוות (ציווי) הא-ל פרטי או 'בתפילה' משגת חן מאתו. עכ"ל. והרי שכח התפילה גדול יותר מברכת מלאך אלוקים...^ד.

יש שכתבו לרמוז בדברי רש"י בפרשתן (יה כג) על הפסוק 'ויגש אברהם' - מצינו 'הגשה' למלחמה... והגשה לתפילה, ומה שהסמיכו שני הגשות אלו, ללמדך, דכמו במלחמה בשעה שמושך בקשתו או חותך בחרבו הרי הוא מסיח דעתו מכל דבר שבעולם וכל מחשבתו

שבשבתו בסדום לא היתה צדקותו מרובה בכל ואת הכיר ביסוד זה שעליו להגן עליהם, מעתה, עאכו"כ אם נטיל עצמנו תחת חסותו של ריבון העולמים, ודאי שלא יעזבנו. ואמנם, כך הוה. במשך כל הזמן לא גויס שום תלמיד של הישיבה לצבא...

ולשבר את האוזן בדרך משל, ליהודי זקן ושבע ימים שנשען על אברך צעיר לימים, לפתע ראה האברך כי השעה מאוחרת, ועליו למהר למקום פלוני. מה עשה, שמט ידו מתחת ידי הזקן והלך לו לדרכו ללא אומר ודברים... אין צריך לומר שהזקן נפל ונחבט בראשו ה"י, והנה כל בר דעת יוכיח את האברך 'וכי מן היושר להתנהג כן'. אין לאדם הגון כמותך לתת למי שנסמך עליך ליפול עדי ארץ. כיו"ב כאשר בשר ודם סומך ובוטח בה', ברור הדבר שלא יעזבנו בידו. ורימזו כן במאי דכתיב (דברים לב ד) 'א-ל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא', היינו שהסומך על הקב"ה זוכה לכל טוב, שהרי 'ישר הוא', ואינו מדרך הישר להסתלק מן המקום כאשר אחרים נשענים עליו. יד. נוראות מצינו בכוחה של תפילה, דמפורש פסק הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ב), וכן מדינה שעוונותיה מרובין 'מיד' היא אובדת, שנאמר (בפרשתן, יח כ) 'זעקת סדום ועמורה כי רבה', הקשה ה'לחם משנה', וא"ת, אם כן, כיון דסדום עונותיה מרובים מזכיותיה למה הקב"ה היה מוחל להם בשביל החמשים צדיקים, כיון דהדין נותן שנאבדת. ויש לומר מפני תפלת אברהם היה מוחל אע"פ שאין הדין כך. וכלומר, שהתפילה בכוחה לבטל את הנגזר, אף שנפסק מפורשות מיד היא אובדת.

ואין כל נפק"מ מי המתפלל, כי הקב"ה שומע תפילת כל פה, ובזה ביארו מדוע עוטפים את הטלית בעת הברכה כעטיפת הישמעאלים (טור אור"ח ח בשם הגאונים), כי פעמים הרבה יבוא היצר לאדם בגשתו לתפילתו ויאמר לו הרי חוטא ופושע אתה כזאת וכזאת עשית - כיצד תעיז להראות פניך לפני ה' ולהתפלל לפניו, לזה מזכירים לו לאדם את עטיפת הישמעאלים, כי גבי ישמעאל כתיב בפרשתן (כא יז) 'כי שמע אלוקים אל קול הנער כאשר הוא שם' ולא יביטו בשמים על מעשיך שבעבר - לך נא עמוד נא התייצב נא והאלוקים ישמע לקול שוועתך וימלא כל משאלות לבך לטובה ולברכה.

כתב הרה"ק הקדושת לוי זי"ע (פרשת ויחי ד"ה א"י מלת) וז"ל, כל אדם צריך להתחזק בלבו אמונה זאת שבודאי אין הקב"ה מואס בשום תפילת עמו ישראל, ואף שהוא נקרא 'הגדול הגבור והנורא' ולו דומיה תהילה, אעפ"כ יקר בעיניו דבורים של עמו ישראל, אפילו ממי שהוא ח"ו בדיוטא התחתונה, אעפ"כ מגיע מזה תענוג להבורא יתברך וכו'.

עוד רמזו כי לכאורה יפלא היאך שמע ה' לקול הנער שהיה בעל עבירה שעבר על ג' החמורות (עיי' רש"י כא ט) גם שיצא לתרבות רעה (שם יד), ואילו בקול תפילת הגר שהיו 'נאים מעשיה כקטורת' (רש"י בראשית כה א) לא שמע (עיי' רש"י כא יז), כי אין כל נפק"מ מיהו המתפלל, אלא ככל שהתפילה תבוא יותר מעומק הלב יותר במהרה תתקבל לרצון, אף אם יצאה מפי מי שאינו ראוי כ"כ.

טו. ודע, כי גם לעניינים רוחניים נצרכת התפילה, וכמו שידוע הביאור בשם הרה"ק ה'סוד העבודה' זי"ע בדברי חז"ל (אבות פ"ה מ"ג) 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולן', והוא על דרך דברי הגמרא 'אין עמידה

ריקם אל תשיבנו - אין תפילה השבה ריקם, פעמים נענית מיד ופעמים לאחר זמן

בפרשתן (יה כד), 'אולי יש חמישים צדיקים...' הנה רבים אומרים לנפשם, הן כבר שפכנו תפילות בעושר מדוע עדיין בוששה ישועתנו מלבוא, ילמדו מפרשתן, שאברהם אבינו התפלל להצלת בני סדום ועמורה מהפיכת העיר, 'אולי יש חמישים צדיקים... ארבעים וחמשה... ארבעים'...^{יח}, ולכאורה נראה שתפילתו לא הועילה במאומה שהרי לבסוף נהפכו הערים, אבל כבר כתבו הר"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (פרי צדיק בפרשתן אות ה) והר"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע (בפרשתן), שחלילה מלומר כן, ובוודאי הועילה התפילה, האף אמנם לא על כל העיר, אלא גבי לוט, ש'ממנו מלכות בית דוד (היוצא מרות המואביה) ממנו מלך המשיח'. ללמדך שאין תפילה שאינה פועלת, אלא שפעמים נוטלה הקב"ה לענין אחר הנצרך יותר לנו ואיננו יודעים כלל על צורך זה י"ט.

ואפשר לומר, שלכך היה למחרת - 'וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה'

הלא מצער היא ותחי נפשי' (יש ב) מיד נענה המלאך ואמר לו (פסוק כא) 'הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה לבלתי הפכי את העיר אשר דברת', וכל המתבונן עומד ותמה כיצד הועילו תפילותיו של לוט יותר משל אברהם אבינו. יש שפירשו שלוט התפלל על חייו כפשוטו, בלא חשבונות וזכויות וטענות, אלא התפלל בשפה פשוטה מעמקי לבבו, רבש"ע ותחי נפשי - הבה לי חיים, על כן תפילתו התקבלה מיד, לעומתו אברהם אבינו התפלל על הצלת אחרים מתוך טענות ש'חלילה לך מלהמית צדיק עם רשע', ו'אולי יש חמישים צדיקים' וכו'. ואף שפשיטא שאין לנו שמיץ ונגיעה קלה באברהם אבינו, אך ללמדנו על כוחה של תפילה הבאה ממעמקי הלב^{טז}. והיינו מתוך ההכרה הברורה שאין לנו מלך גואל ומושיע אלא אתה".

זכמו שכתב רבינו המאירי (ב"מ נט.) וז"ל, 'אע"פ שרוב תפילה אי אפשר שלא ליענות בה, מכל מקום כשהיא יוצאה ממעמקי הלב עד שהדמעה גוברת עליו מקובלת ביותר'.

אלא תפילה' (ברכות כו:), שרק ע"י שהתפלל אברהם אבינו לפני הבורא שיזכהו עמוד בנסיונות, זכה להתגבר ולעמוד בנסיונות הקשים.

טז. ידועים דברי הגמרא (נדרים ג) מעשה ברבי עקיבא כשחזר לביתו בפעם ראשונה עם י"ב אלף תלמידים ושמע לאחוריה הדלת שבני ביתו אומרים - לו היה מציינת לי היה נשאר שם עוד י"ב שנה, מיד סובב ר"ע את עצמו ושב לשיבה וחזר שוב בגמר י"ב שנה נוספים עם כ"ד אלף תלמידים. והתמיהה עולה מאיליה, אם כבר עמד לאחוריה הבית מדוע שב על עקבותיו מבלי לפטור את בני ביתו בשאלת שלום לרגע כמימריה... אלא, כי ידע ר"ע שהיא עומדת ושופכת לבה בדמעות כמים שיחוס וירחם הבורא על בעלה שיצא מביתו כעם הארץ שיזכה לעלות ולגדול לאילנא רברבא, וידע ר"ע כי אם תראהו עם י"ב אלף תלמידים תשלוו נפשה ותפסוק מלהתפלל מקירות הלב, כי מה חסרון יש ב'ראש ישיבה' על י"ב אלף תלמידים... על כן, עזב מיד את מקומו ושב לשיבתו למען זאת שתמשיך להתפלל בכל ליבה, ואכן בזה פעלה על עוד י"ב אלף תלמידים.

יז. וכמו שכל 'אם רחמנית' אוהבת שבנה יבקש ממנה מאכלו, וכמה נעלבת היא כשבנה שב אל הבית כשאררוחת ערב בידו, ולשאלתה מאין לו מאכלים אלו, משיב בפשטות 'הייתי רעב, על כן הלכתי אל השכנה שממולנו ובקשתי ממנה שתביא לי אוכל להשיב נפשי'... כך אבינו שבשמים רוצה שנצפה אליו ולא נבקש מאחרים... **יח.** אגב אורחא, איתא ב'אבות דרבי נתן' (פלו"ז יב), שכשאברהם אבינו התפלל על סדום היה גלוי וידוע לפני הקב"ה כי אין בה אפילו ג' או ד' צדיקים - כי אילו היו בה ג' או ד' לא היו חוטאים כל כך, ומדוע לא השיבו מיד, ללמדנו דרך ההנהגה הישרה כי תחילה יש לתת לאדם הדובר אליך לגמור דבריו ורק לאחר מכן להשיבו.

יט. ידוע משלו של המגיד מדובנא (משלי יעקב) על לשון הכתוב (יה יז-יח) 'וה' אמר המכסה אני מאברהם, ואברהם היו יהיה לגוי גדול', ולכאורה צ"ב מה ענין זה לזה, אלא משל לשנים שנכנסו אל החייט להזמין בגדים לבניהם, האחד ידקדק עד מאד במידות הבגד והשני יקח ככל אשר יעשה החייט, משנדברו ביניהם נמצינו למדים כי זה הראשון בן יחיד לו, ומה יעשה בבגד שאינו מדויק עבורו, וזה השני נתברך בח"י צאצאים, והיה אם לא יתאים הבגד לראובן ישמש הבגד לשמעון, ואם לא עכ"פ ישמש לבנו השלישי... אף כאן אמר הקב"ה המכסה אני מאברהם

זכבר אמרו במדרש (ילקוט"ש ישעיה תקט) שיש תפילה שנענית עד שלא הוציאה האדם בפיו כמו שנאמר (ישעיה סה כד) 'והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע', ויש הנענית בו ביום וכו' ויש הנענית לסוף שבועים שנה (עי' בר"ר מא א). וביארו צדיקים (אמרי אמת שבועות תרע"ו ועוד), שהתפילה מרחפת באוויר עד בוא עתה וזמנה להתקבל לפני כסא הכבוד (ולפעמים פועלת לטובה בענין אחר). וכן איתא במדרש (דב"ר ואתהגן ב יב) א"ר חייא רבה כתיב (תהלים כו יד) 'קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'" הוי מתפלל וחוזר ומתפלל ויש שעה שיתנו לך.

ובזה ביארו את הכתוב (תהלים כ י) 'ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו', דלכאורה מהו אומרו יעננו היה לו לומר עננו - לשון תחינה ובקשה, אנא ממך ענני. אלא ביאורו, בטוחים אנו ש'המלך יעננו' - ללא כל ספיקא וספק ספיקא ברור לנו שהמלך יעננו, ואף אם עדיין אינו נראה, מ"מ סמוך לבנו ובטוח שכך יהיה... וכך הוא לשון המאירי (ב"ב קטו) 'לעולם יהא לבו של אדם בטוח שהתפילה כשהיא נעשית בתקנה מבטלת את הגזירה'.

בן ביאר הרה"ק משינאווא זי"ע (דבר"י וירא ד"ה ויכלו) משם הרה"ק החווה מלובלין זי"ע על הפסוק בפרשתן (כא טו) 'ויכלו המים מן החמת ותשלך (הגר) את הילד תחת אחד השיחים' וכי יתכן שהגר השליכה את בנה ממנה והלאה. אלא ביאורו, אחר שהתפללה לפני המקום שיחיש ישועה לבנה, מיד ותשלך את הילד השליכה את דאגתה מבנה ממנה והלאה אל הקב"ה, וסמכה עליו שיעשה את הטוב ביותר עבורה². ודבר זה הרי

(יש כו), שבא להתפלל באותו מקום אשר עמד שם, אף שלא נענתה תפילתו של אתמול על סדום, והיה יכול לומר נצרך אני לשנות מקומי כדי שישמע ה' את תפילתי, כי האמין שאין תפילה החוזרת ריקם, ובוודאי נענתה תפילתו דאתמול.

ויש ללמוד זאת ממה דאיתא בגמ' (ברכות ו:ו) 'כל הקובע מקום לתפילתו אלוקי אברהם בעזרו, [פירש רש"י אלוקי אברהם - שקבע מקום לתפילתו, בעזרו - 'כדרך שעזר לאברהם'], ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום דכתיב וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם (הנאמר כאן בתפילתו על סדום), ואין עמידה אלא תפלה', והרי שאלוקי אברהם היה בעזרו בבקשתו זו על סדום, ומכאן למדנו על מעלת הקובע מקום לתפילתו - שגם אם נראה לו שלא פעל מאומה עדיין חוזר הוא לאותו מקום' וממשיך להתפלל בקביעות בלא להישבר וליפול ברוחו.

וכך כתב הרה"ק ה'דגל מחנה אפרים' זי"ע (הפסרת כי תצא) לבאר מה שנאמר (ישעיה נד א) 'רני עקרה לא ילדה כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה'', וז"ל, כי אמר אא"ז זללה"ה (הבעש"ט הק') כי כל התפלות עושים פעולה בעולמות העליונים ולפעמים בקצה הארץ, וסמך על הפסוק (תהלים יב ט) כרום זולות לבני אדם אלו דברים שעומדים ברומו של עולם (ברכות ו:ו) שנעשה מזה דברים נוראים ברומו של עולמות, ובני אדם סוברים שלא נתקבלו תפלתן לכן מזולזלין בהם. וזה רני עקרה לא ילדה כנ"ל, כי רבים בני שוממה פי' התפלות אשר אתה סובר שהם שוממים עושים פעולות גדולות יותר מראייתך הגשמי, עכ"ל.

- והרי כשישמע את הגזירה יפיל תחנוניו ואף אם לא יועילו התפילות לגבי סדום, מכל מקום 'ואברהם היו יהיה לגוי גדול' - ויצטרך לתפילות הרבה, והתפילה שלא תיענה בעד דבר זה תעלה לענין פלוני מצאצאי אברהם... כ. והאמת תורה דרכה, כי על האדם להיות שמח וטוב לב, מלא גיל ורנן, על הזכיה הגדולה אשר נפלה בחלקו לשפוך שיח בפני הקב"ה בכבודו ובעצמו, וכה השיב הגרא"מ שך זצ"ל במכתב לתלמיד חכם שחלה, ומחמת יסוריו לא היה יכול ללמוד, ולבו נשבר בקרבו, 'ומה ששאלת במכתבך בענין מה אדם צריך לחשוב כשהוא שבור, מתפלא אני עליך, מדוע אתה כותב שאתה שבור, אדם לא צריך להיות שבור... יהודי צריך להיות מאושר שיש בידו לעמוד לפני הקב"ה ולהתפלל לפניו 'רפאנו ה'', - אתה הקב"ה, אתה עשיתי אותי חולה, אתה יודע את הצרות שלי ואת היסורים שלי, אתה תעשה אותי בריא. הקב"ה הבעל הבית עלי. הקב"ה יודע את החשבון. כמו אחד שיש לו משפט ונותנים לו לגשת לשופט העליון לבקש ולתבוע, אז הוא מאושר, כך כל בן אדם צריך להיות מאושר שיכול לגשת ישר להקב"ה ולבקש ממנו ולהתפלל'.

והקפיד שלא להכניס עבודת אלילים לביתו (ב"מ פו:), אבל לוט שלא הקפיד הקדים לינה לרחיצה, שנאמר (יש ב) 'ולינו ורחצו רגליכם', והרואה יתמה שהרי רש"י בעצמו (שם) הסביר את הטעם שלוט איחר את הרחיצה וז"ל. ולינו ורחצו רגליכם - וכי דרכן של בני אדם ללון תחלה ואחר כך לרחוץ, ועוד שהרי אברהם אמר להם תחלה ורחצו רגליכם, אלא כך אמר לוט, אם יבאו אנשי סדום ויראו שכבר רחצו רגליהם, יעלילו עלי ויאמרו, כבר עברו שני ימים או שלשה שבאו לביתך ולא הודעתנו, לפיכך אמר, מוטב שיתעכבו כאן באבק רגליהם, שיהיו נראין כמו שבאו עכשיו, לפיכך אמר לינו תחלה, ואחר כך רחצו, עכ"ל. הרי לך שמטעם סכנה אמר כן, ואמרו בביאור הדבר (הגאון רבי לייב חסמן זצ"ל), כי אכן היה כאן 'תירוץ' טוב, אבל בבית אברהם אין מכניסין אפילו אבק ע"ז, יהיה התירוץ טוב ככל שהוא טוב כ"א... אף אנו נאמר לענין ה'כלים' למיניהם, אף אם יש תירוצים טובים אין מקומם בביתם של יראי

הוא אחד המיוחד שבשיחים השיחות היינו התפילות (כמו שאמרו בגמרא בכמ"ק 'אחד' המיוחד).

הרחק כמטחוי קשת - להתרחק מן הכיעור והדומה לו בפרשתן (יה ח), 'ויקה חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו', ובמדרש (שוח"ט ח) 'אמר להם הקב"ה... כשירדתם אצל אברהם אכלתם בשר בחלב', וקצת צ"ב שהרי בפירוש אמרו חז"ל (הובא ברש"י) שהמלאכים לא אכלו אלא עשו עצמם כמי שהם אוכלים, ומכאן ראה שאף העושה עצמו כמי שעובר עבירה לעבירה ייחשב, אף הם, מכיוון שעשו עצמן כאוכלין נחשב להם כמי שאכלו 'בשר בחלב' בביתו של אברהם... סמך לדבר, כי לכאורה מצינו סתירה בדברי רש"י בפרשתן, במקום אחד כתב (יה ד) ורחצו רגליכם - כסבור שהם ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם,

כא. הנה נאמר בפר' לך לך (טו ח) שכשהגר ברחו מפני שרי מצא אותה מלאך ה' ושאל אותה 'אי מזה באת ואנה תלכי, ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחתי', וכל המעיין יראה שהמלאך שאל אותה ב' שאלות, א. אי מזה באת, ב. אנה תלכי, ואילו הגר השיבה רק על השאלה הראשונה, ולא ענתה להיכן הולכת. וביאר ה'ספורנו', 'איני הולכת אל מקום מכוון מאתי, אלא יצאתי כדי לברוח', ואין להקשות אנה תלכי, כי אכן לא הלכה לשום מקום, רק ברחו מהיכן שהיתה. בדרך זה ביארו במה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך', ומדוע באמת לא גילה לו להיכן ילך, אלא, שכבר נתבאר בספה"ק שרמז יש כאן לאדם לך לך, לך מהמקום שאתה נמצא בו ותתחיל להתקדם ולעשות משהו... וממילא אין עיקר התכלית לבוא למקום מסוים, אלא עיקר הציווי שילך מכאן... לדידן ייאמר 'לך לך', הוי בורח מן העבירה...

הנה אמרו חז"ל (ברכות נג:): שכנסת ישראל נמשלה ליונה, 'דכתיב (תהילים סח יד) כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ, מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה אף ישראל אינן ניצולין אלא במצות', ואמרו בעלי המוסר שרמז גדול יש בדמיון ישראל ליונה, כי בא ללמד את הדרך שעל ידה נוכל להינצל מן היצר, שכשם שיונה זו בשעה שבא אחד לצוד אותה הרי היא מתרוממת בכנפיה ומגביהה שחקים, כך הדרך הטובה להינצל מכל פיתויי היצר הוא על ידי שיתרומם האדם בעסקו בתורה ובעבודה, ובכך יגביה עצמו מכל אותם הכלים, ואם ימצא אדם סיפוק הנפשי בתורה ובעבודת השי"ת לא יצטרך לחפש סיפוקים אחרים רח"ל.

כב. 'מעשה' באחד שראה את חברו הולך עם תרנגול בידו לעשות בו 'כפרות', שאלו מדוע אתה אוחז בהמה, השיב הלה, אין זה 'בהמה' כי אם תרנגול, חזר ושאלו למה הינך אוחז אקס (שור), נענה לו כבר אמרתי לך ש'זה' תרנגול ולא אקס ומדוע אתה חוזר ושואל, אמר לו שאלתי את התרנגול ולא אותך... כדבר הזה ייאמר לגבי אותם האחוזים ב'מכשירים', וטענתם בפיהם שהם זקוקים לו והוא נחוץ להם מאוד, כי גם ל'דבריהם', הרי עיננו הרואות אשר במקום שהמכשירים יהיו עבדים של בעליהם, הרי נתהפכו היוצרות והם משועבדים בכל שעות ימות היממה לאותם ה'כלים'... עד שאפשר לשאול את המכשיר מדוע אתה אוחז בהמה...

עוד נספר בהאי עניינא, כי אחד מגויי הארצות איוותה נפשו לאכול צפרדע מבושלת, אולם ידע שאם יכניסנה לתוך סיר המים הרותחים אזי מיד תקפוץ חוצה ותברח לו, מה עשה, העמיד כלי מלא מים קרים והכניס לשם את הצפרדע, והיה נדמה לה כי היא נמצאת באגם מים חיים, והחלה לשחות בהנאה כפי דרכה וטבעה, והצית את האש מתחת הכלי, ולאט לאט רתחו המים, עד שכאשר הרגישה שהיא נכווית כבר לא היה בכוחה לנוס החוצה.

ובאמת כך דרכו של היצר הרע, שלעולם אינו בא אל יהודי ואומר לו, החזק אותם כלים טמאים והיכשל בהם... אלא בתחילה אומר לו רק שיחזיק את ה'כלי' ומכניס בו דמיונות שוא עד כמה יהא טוב לו... ו'מבעיר מתחתו את האש' מבלי שישים, עד שהוא 'שרוף' לגמרי, וכאשר רואה את מצבו הנורא כבר אין בכוחו להתגבר... באמת אמרו שנסיון זה של דורנו הוא כדוגמת נסיון 'עץ הדעת', בתחילה אומר היצר 'נפקחו עיניכם, יודעי טוב ורע'... ובהמשך הזמן כבר 'תאווה הוא לעינים' עד שנופל לעומקא דתהומא רבא... וכמו שאמרו חז"ל (בר"ר י"ט יב) שאדם הראשון אמר להקב"ה 'אכלתי ואוכל עוד', וביארו בספ"ה ק שלא בא להתריס ח"ו לפני הקב"ה, אלא אמר בכאב גדול שמאחר שחטא וכבר נכשל שוב אי אפשר לו לפרוש, ובעל כרחו יאכל עוד (פשיטא, שאין לך דבר העומד בפני התשובה, וכאשר נתבאר באריכות, אך איזהו חכם הרואה את הנולד, ולא נכנס מעיקרא לבור יוקשים שקשה להיחלץ הימנו).

וביותר צריך להזהיר מפני אותו 'היתר' מפוקפק של 'צרכי פרנסה'... וכה ביאר הרה"ק ה'ישועות משה' מוויז'ניץ זי"ע את דבר הכתוב בפרשתו (כ"ט) 'ויקח את המאכלת לשחוט את בנו', כי מאכלת נקראת כל דבר המאכיל ומביא פרנסה לאדם כדי מחייתו (עיי' רש"י), ובא לרמז על הלוקחים בידם את ה'כלים' למיניהם, בתירוץ - 'לצורך פרנסה' - להאכיל בני ביתו, על זה נאמר לקח את ה'מאכלת' ובהם ישחט את בנו ח"ו, כידוע כי כל אלו הכלים מסוכנים לו ולזרעו אחריו. 'מעשה' נורא סיפר אחד מאדמור"י ליובאוויטש זי"ע, בבן יחיד לאביו הגוי שהרחיק נדוד לארץ רחוקה, שם עשה חיל בעסקיו עד שנעשה לגביר עצום ביותר, גם שקד על לימוד 'חכמות' שונות עד שנעשה ל'מלומד ומשכיל', ויצא שמו לתהילה בכל קצווי תבל. כעבור שנים רבות הגיע האב לזקנה מופלגת, וכבר הפליג מעל שמונים שנה, והרגיש שלא נותר לו עוד זמן הרבה בהאי עלמא, והתעורר בו תשוקה עצומה לראות את בנו יחידו מחמד עינו, להשתעשע עמו ולרוות מלוא חפניים נחת, שלח לו האב אגרת תוכה רצוף אהבה וגעגועים, כי רצונו עז לראותו במו עיניו, ומבקש הוא ממנו שיבוא לבקר אותו בטרם יקרבו ימיו למות. כאשר הגיעה האגרת לידי הבן וקרא את הכתוב בה לא עלה בדעתו לטרוח עבור אביו - לעזוב את עסקיו למשך זמן רב כל כך, ומיד השליך אותה אל האשפה. כעבור חודש ימים והאב רואה שלא קיבל כל תשובה מבנו, חזר ושלח 'אגרות שניות', והרבה להפציר בו שיענה לבקשתו, כי מה מאוד נכמרו געגועיו אליו והמו מעיו, אך הבן 'הערל' לא התייחס כלל. וכך חזר הדבר ונשנה על עצמו כמה פעמים, עד שבלית ברירה כתב האב בדם ליבו, בני מחמדי, אתה הוא משוש חיי, כיצד הנך מתעלם ממני, שמע נא, אין לי כל טעם בחיים מבלי ראות פניך, אם לא תבוא הנה, הריני שולח יד בנפשי...

על כזאת כבר לא היה יכול הבן להמשיך בשגרת חייו 'כאילו לא היה', ומיד החל להכין את עצמו לקראת המסע הארוך על כל פרטיו ודקדוקיו - כראוי למסעו של ה'גביר' החכם מכל אדם, אולם חשב הבן לעצמו, אם אופיע בפתע פתאום בבית אבי הרי ההתרגשות הגדולה תחיש ח"ו את קיצו, על כן שלח מכתב לדודתו - אחות אביו הדרה בסמיכות אל אביו, שביום פלוני הוא עומד להופיע אחר כבוד בבית אביו, והוא מבקש ממנה שבאותו יום תקדים גם היא לבית אחיה - אביו, ותכין אותו לאטו לקראת המעמד הנורא, עד שיוכל להתוודע לאביו.

כחלק מה'הכנות' חשב לעצמו שמן הראוי לו להראות את אביו את גודל עשרו ורוב... על כן החל בקניית מתנות גדולות ויקרות, אשר לא נראו כמותם בכל הארץ, מ'צורף' הכסף ביקש להכין גביע רם ונישא, כבד וגדול, המעוטר בעיטורים עדינים ומרהיבים, כמו כן ביקש מצורף הזהב להכין עבורו מנורה מזהב טהור, גבוהה יותר ממנורת בית המקדש, עם ציצים ופרחים, אף מילא תיבה באבנים טובות ומרגליות, את הכל אסף למקום אחד, נטלם עמו ויצא לדרך.

אחר שנדד על פני ימים ונהרות ועבר ארצות רבות, וכבר הגיע למחוז חפצו כשהוא עומד על דלת בית אביו, נקש בדלת ופתח בעל הבית ושאלו לרצונו, הבחין הבן שדודתו עדיין אינה נמצאת שם, על כן לא רצה לומר לו 'אני בנך יחידך אשר אהבת', אלא אמר לו כי הינו עובר אורח ומבקש להיכנס לזמן מה, ואכן, האב הכניסו והכיר בו על פי מלבושיו החיצוניים כי איש מכובד הוא ועתיר נכסין, ושאלו 'מאין באת' והשיב מארץ רחוקה, האב לא הרפה, ושאל שוב את האיש 'מה מעשיך' כאן, אבל הבן לא ענהו תשובה ברורה, ורק אמר שהגיע לזמן קצר, ובתוך הדברים פתח את שקיו והוציא את הגביע והמנורה המפוארת (בכדי להרגילו אט אט). אותו זקן אשמאי לא הבין כי זהו בנו, ולא עמד לנגד עיניו כי אם ה'עושר' אשר לפניו, ומתוך שלבו בוער בתאות הממון גמר בדעתו שכל אוצר מלכים זה יעבור לרשותו ויהי מה, ונמלך להרוג את האורח ולהעבירו מן העולם, אז יירש את ה'מת מצוה' אשר בביתו, שהרי אין איש מבני הכפר מכיר את האורח, וממילא לא ישאלו שאלות אודותיו. ובתבערת לבו החל לטכס עצה - כיצד יצליח זקן בא בימים להרוג איש צעיר הימנו, תחילה הציע לאורח כוס 'משקה' לשותות להשיב

את ליבו לאחר כל טלטולי הדרך, כמובן שלא סירב ושתה כוס אחר כוס עד שנפלה עליו שינה עמוקה, מיד הוציא הזקן סכין חדה ומשוונת והפריד את הראש מעל הגוף בכדי שימשיך לישון באין מפריע... נטל את המת לעמקי היער, מקום שאין בו מדרס כף רגל לעוברים ושבים, והטמינו שם. חזר לביתו ואפפה אותו שמחה עצומה והתרוממות הרוח על ש'זכה' לקיים מה שנאמר 'רצחת וגם ירשת' ועל שעלה לגדולה בבת אחת מבירא עמיקתא לאיגרא רמא. כעבור זמן קצר הגיעה אחותו לביתו, כמו שקבעה עם בן אחיה, והבחינה כי הוא 'שיכור ולא מיין' מרוב שמחה והתרגשות, ושאלה אותו לשמחה מה זו עושה, האם הגיע אליך לפני זמן מה אורח, הודה בפניה שאכן היה כאן איש נכרי מארץ רחוקה והרגו על מנת ליורשו, ומכאן נובעת שמחתו כי בבת אחת עלה מאשפתות. על אתר נחרדה האשה ונפלה ארצה חלשות, ואמרה לו 'מה עשית' הרי היה זה בנך יחידך אשר הופיע ממרחקים כפי אשר בקשת ממנו בכל ליבך ונפשך, וכל אוצרות אלו היו מיועדים עבורך, מיד הלכה לשוטרי העיר וסיפרה להם שאחיה הרג את בנו, הושיבוהו בבית האסורים עד שיצא דינו בבית המשפט, ופסקו השופטים שאין צורך להענישו, שכן הוא כבר העניש את עצמו בעונש הגדול ביותר ששייך להעלות על הדעת, ובמו ידיו גזר על עצמו טעם מיתה משונה עוד בחייו עלי אדמות.

עד כאן תוכן דבר המעשה שלא היה ולא נברא, אך הרבה מוסר השכל ולקח נוקב יש ללמוד ממנו. כי הבה נתבונן נא, אילו היה אותו זקן וכסיל מתאפק כמה דקות הרי היה זוכה ל'שתי עולמות', לחסות בביתו עם בנו שלא ראהו שנים הרבה, וכל כך השתוקק לראותו, וגם היה זוכה לקבל את כל אותם מתנות בדרך כבוד, אך מאחר שראה את העושר הגדול כנגד עיניו ולא היה יכול להתאפק איבד את עולמו בבת אחת, רצח את בנו יקירו בעשר אצבעותיו, וגרם לעצמו לאכול 'מרור' עד סוף ימיו בצער עצום ונורא. ובאמת, כל אוצרות הללו היו מוכנים עבורו, אך התאוה העבירה אותו על דעתו וגרמה לו להפסיד את כל האוצרות וגם את בנו יקירו, ואותה פעולה שחשב שהיא תביא לו את 'אושר החיים' ההיא היא שהביאה לו את האסון הגדול ביותר.

כעניין הזה ממש הוא לגבי ה'כלים' המשחיתים, כי היצר הרע מסית ומדיח את האדם להחזיק אותם ברשותו 'לצורך פרנסה'... וכיו"ב משאר דמיונות והבלים, ומרמה אותו לחשוב שאם יהיה לו את ה'כלים' הרי יזכה לפרנסה טובה בהרחבה ובשפע גדול עד שיהיה עשיר כקורח, וכמה אושר יהיה לו... ואם אכן נופל ברשתו הרי הוא מאבד את כל העולמות, מאבד את עצמו, ומאבד את ילדיו רח"ל, ופעולה זו של החזקת הכלים שחשב שהיא תביא לו את אושר החיים הרי היא בעצמה תביא אותו לידי האסון הגדול ביותר, לאבד כל טעם טוב בחיים.

ובאמת אין הדברים אמורים רק לעניין ה'כלים', אלא ללמד על הכלל כולו יצא, פעמים שבא דבר נסיון לאדם, ובטוח הוא כי אם אכן ישמע לקול יצרו אזי יזכה ב'אוצרות זהב וכסף' ובתענוג עצום, אם אך ישכיל יבין שאי אפשר לאדם שיבוא לו עשירות ותענוגים אם לא נגזר עליו מן השמים, ואין מציאות בעולם שיוכל האדם להשיג לעצמו דבר שאינו 'שלו', ואם אכן נקצב עבורו אזי יבואו המה לידו בכל מקרה אף אם לא יפול ברשתו של היצר... וכל עבודתו היא להתאפק, ואז יגיעו אליו כל אותם אוצרות בהיתר ולא באיסור, אולם אם ח"ו לא יעמוד בנסיון 'סופו יורש גיהנום' בעולם הזה, הרגשת האושר תתהפך לעצב ולמרירות, וכדכתיב (ירמיה ב יט) 'תיסרך רעתך'.

עוד בה ייאמר, לענין 'בין אדם לחברו', פעמים נראה לו לאדם כי פלוני עומד לו בדרכו...ונראה לו, אילו אזכה, אסלק את פלוני ממקומו, ממעמדו ומצבו, אז אשכון לבטח בדד עין יעקב, ואהיה מאושר ומלא בשמחה, והוא לא ידע כי גם אם ככה יעשה ח"ו לא ירוויח מאומה, כי פלוני לא עומד בדרכו כלל וכלל, כי כל המיועד לו מן שמיא ממילא בוא יבוא אליו ברינה, ומה שלא מיועד עבורו לא יגיעו גם אם ראשו של פלוני כבר קטוע...

עצה טובה קמ"ל, שיעמיד לנגד עיניו תמיד כי כל עולם הזה אינו אלא דבר חולף, ואין אחד הנמצא כאן בהאי עלמא לנצח נצחים... אלא סוף כל האדם לבוא, ויהיה מהחכמים שענים בראשיהם לראות מיד בתחילה בעיני שכלם את עתידם ועתיד דורותיהם אחריהם.

ושמעתי דבר נפלא מפמ"מ הגרי"מ רייזמן שליט"א בשם ספר 'קרבת העני' (לך לך ד"ה ואגדלה) לבאר בדרך הרמז במה שאמרו חז"ל (ב"ק יז): 'מטבע של אברהם אבינו, זקן וזקנה מצד אחד, בחור ובתולה מצד אחר', כי אילו היה אדם מעמיד בביתו את דמות דיוקנו כשהוא כבר בגבורות שמונים' או בן תשעים שנה... אזי ללא כל ספק שהיתה 'תמונה' זו מעוררת אותו תמיד להתבונן 'לאן אתה הולך', ובודאי היה משנה אורחותיו, וכנגד זה אמרו חז"ל מטבע של אברהם אבינו זקן וזקנה מצד אחד, שכבר בימי נעוריו היה לנגד עיניו 'דמותו' כשהוא זקן... ואם עתה יש כאן 'בחור ובתולה' בצד אחד הרי הזמן חולף במהרה וכצל עובר, ולא ירחק היום שיהיה כאן 'זקן וזקנה'...

באר הפרשה - פרשת וירא

לייסורים כגון דא, והיא 'כפיות טובה' - כי אם עשית לנו תחילה טובה ואנו השבנו לך רעה תחת טובה או נבין את אשר בא עלינו - 'שאיין אדם מתחייב רע בעולם כמשלם רעה תחת טובה', וזהו ששאל אבימלך מה עשית לנו טובה תחילה ומה חטאתי לך שהשבתי רעה כנגדה, שמחמת כן הבאת עלינו חטאה גדולה שכוון. כי אין לך שנאו לפני המקום ככופר בטובתו של חברו. ומידה טובה מרובה בשכר הצפון למכירים בטובתם של חברים ומשיבים טובה תחת טובה^{כג}.

לעשות צדקה - להיות טוב ומיטיב לבריות

כתב רבינו יונה בפרשתן (בפירושו עה"ת) דבפרשה זו למדנו חשיבות ענין ה'נדיבות' ומתן שכרה^{כד}. ולהיפך, עד כמה מאוסה הכילות ועונשה. דהנה כתיב

ה'ג', כי יראי ה' יתרחקו אף במחיר של מסירות נפש מכל דבר שריח קלות וקרירות נודף הימני^כ.

הכרת הטוב - מעלת המכיר טובה וגריעותן של כפויי טובה בפרשתן (כ ט), 'ויקרא אבימלך לאברהם ויאמר לו מה עשית לנו ומה חטאתי לך כי הבאת עלי ועל ממלכתי חטאה גדולה מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי'. ומבאר ה'אור החיים' הקדוש, שהרי אבימלך וכל בני ביתו נענשו באופן נורא וכמבואר ברש"י, וזו הייתה 'מענתו' של אבימלך, מדוע הבאת עלינו עונש גדול כזה, כי אין רעה בעולם אשר יש בה בכדי לגרום להביא עלינו ייסורים קשים ומרים נוראיים כאלו, וכלשון האור החיים 'ואין מציאות רע בעולם שיהיה זה תשלומו, זולתי סיבה אחת יש בה סיבה

כג. וכל המוסיף גדרים להתרחק מן הרע מוסיף על עצמו ברכה ושמירה עליונה עד בלי די. וכבר כתב בספר חסידים (תתקצד) 'אמרו לזקן במה הארכת ימים, אמר כי היו אורחים בבית המרחץ וכו', ואני לא דברתי מעולם בבית המרחץ ובביה"כ ואפילו דברים של חול אע"פ שמותר, והואיל ועשיתי לי גדר ותוספת הוסיפו לי אף שנותי'. כד. מענין לענין, איתא מהרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע (ד"ה וישא עיניו) דכתיב וירא אליו ה'... וישא את עיניו וירא והנה שלושה אנשים נצבים עליו, דבאיזה זכות זכה ל'וירא אליו ה' - גילוי שכינה, בזכות ששמר על עיניו והוצרך ל'ישא' את עיניו כדי לראות, וחוף מזה היו עיניו תמיד למטה ושמורים מראות אסורות.

והרי לך לשון נורא של הגה"ק רבי חיים מוואלאז'ין זי"ע (רוח חיים אבות פ"ב ד"ה או יאמר הסתכל), ובאדם ג"כ כלל השי"ת הכוחות כולם, ויש בכוחו למשול על צבא השמים וגם כי העולמות נפעלים ע"י מעשיו הן לטוב והן לעקל ולעקלקלות, וכמאמר שלמה המלך ע"ה (משלי ג יט-כא) 'ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, בדעתו תהומות נבקעו.. בני אל ילוזו מעיניך'. ר"ל, אמר כמבקשו - בני, ידידי, חוס נא וחמול על המלאכה היקרה הזאת, והזהר לרגל המלאכה לבל תקלקלה, ולבל תעקמה, וז"ש בני אל ילוזו שלא תהא נלוז ומליז כל העולמות. ואמר 'מענין' - ר"ל ע"י עיניך, כי אף ע"י ראייה אחת מתקן או מקלקל כמה עולמות, כמארז"ל (ברכות סד). 'אל תקרי בניך אלא בוניך', ר"ל בוני עולמות ולהיפך... עכ"ל (עיי"ש).

כה. הגה"צ רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל הוכיח מפרשתן הכרת הטוב עד היכן היא מגעת, שהרי בעת שנהפכה סדום ביקש לוט מהמלאך 'הנה נא העיר קרובה לנוס שמה והיא מצער וכו', ויאמר אליו הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה לבלתי הפכי את העיר אשר דברת' (יט כ-כא), ואיתא במדרש (בר"ר נ יא) 'על ידי שכבד את המלאך נשא לו פנים', שהיה המלאך מחויב להשיב לו טובה תחת הכבוד אשר חלק לו בהכניסו אותו לביתו. ונמצא שאף שתפלתו של אברהם לא הועילה להציל העיר הזאת, אך מכל מקום הוצרך המלאך להותירה על תילה מפני שהיה מוטל עליו חובת 'הכרת הטוב'.

כו. שמעו נא למעשה נורא, המלמדנו דעה בינה והשכל במעלת ה'ויתור' בין איש לרעהו, וז"ל 'מכתב קודש' שנתקבל מאת בעלי המעשה, אברך חשוב שנוולדה לה בתו הראשונה בשנת תשס"ט כששה שנים אחר נישואיו, ומאז 'ותעמוד מלדת', האברך וב"ב ציפו בכליון עיניים שיוסיף להם ה' בן אחר שימלא את חלל הבית, ועוד ישמע בביתם קול בכי טהור של יידיש קינד, גם בתם הקטנה שגדלה עם הזמן והבינה שהיא בת יחידה להוריה, הייתה נושאת עיניה הקטנות והטהורות לרום שמים ומבקשת, רבש"ע, אנא, תן לי עוד אחים ואחיות שאוכל לשחק איתם ושלא יהיה לי משעמם... וההורים, שומעים וכובשים את דמעותיהם...

והנה, במהלך השנים האלו החל אחד מאחיהם להתעסק באיזה מסחר, והוצרך לממון רב לצורך 'השקעה', לשם כך נטל מכל מי שרק הסכים לתת לו הלוואות ופקדונות כדי שיוכל לעמוד בנטל שלקח על עצמו. גם האברך הנ"ל

(יה-כ) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ', והיינו שנהפך להיות אחריו ושמרו את דרך ה' לעשות צדקה², ובזכות הצדקה נתעלה להיות 'ואברהם היה יהיה לגוי גדול ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד', ואינם שומעים

שהוא ובני ביתו היו משתכרים יפה, הפקיד בידו סכומים הגונים – הן משלהם, והן ממה שהוסיפו לקחת הלוואות גדולות בסכומים שהגיעו להון רב, כדי שיהיו 'נוטלים חלק' ברווחים (הכל עם היתר עיסקא).

אבל, רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' תקום, כעבור זמן קצר הפסיד בן המשפחה הסוחר הנ"ל את כל חילו, אונו והשקעתו, ובכלל זה, את כל ההון שרבים הפקידו אצלו וביניהם האברך הנ"ל, לא ארכו הימים והדברים התפרסמו בראש כל חוצות, אז החלו הלווים הרבים לדרוש את כספם בחזרה, וה'סוחר' שלא מצא מנוח מהרדיפות, נשא את רגליו וברח לאחת הארצות הרחוקות מכאן ארה"ק, כי לא שייך היה להשאר לגור בין כל נושיו הרבים, וממש היה לו טוב מותו מחייו באופן זה.

אחד המפסידים העיקריים היה האברך הנ"ל, ועל אף שניסה בתחילה לבדוק אולי יחוס עם עני ואביון, וכספו יהא מושב בידו, לאט לאט החל להבין כי אין לו אלא להכריז 'ווי לחסרון כיס', ולהשלים עם המציאות שמעתה יקרא שמו בישראל 'בעל חוב' נורא, בד בבד חילה את פני המלווים שמהם לוח כסף לצורך ההשקעה שלא ידחקו בו, ומעט מעט החל בגלגול כספים כדי להחזיר להם את מה שלווח מהם.

ועיקר הכאב היה, שמעשה שטן הצליח, ודבר המעשה הלך גרם לפירוד, 'קפידות' ומחלוקת נוראה בין בני המשפחה, וכמעט שה'סוחר' הנ"ל וב"ב הוחרמו מכל המשפחה עקב התנהגותו עם האברך הנ"ל. ובכל אלו הימים לא מצאה אמם – סבתם מנוח לכף רגלה, כשהיא רואה שמשפחתה העניפה והחשובה מתפרדת ומתחלקת לקרעים קרעים, אך באמונת תום הבינה שמן השמים מנסים אותה לראות אם תהרהר אחר מידותיו ית' או שמא תהא מתלמידותיו של אברהם אבינו ע"ה לקבל הכל ללא שום הרהור אלא ב'ריינע יידישע אמונה' (אמונה תמימה) כפי שקיבלה מאבותיה ולמעלה בקודש, מה עשתה, תפסה אומנות אבותיה, ושפכה לב כמים בתפילות ובתחנונים אל ה' יתב"ש שירחם עליה ועל כל משפחתה, יתיישרו כל ההדורים וישוב השלום לשרור ביניהם, ותזכה עוד לראות רב נחת ותענוג דקדושה מכל יוצאי חלציה.

בשלהי החורף דשנת תשע"ט, נסע האברך עם בני ביתו לשמחת נישואין שהתקיימה באותה ארץ שאליה ברח בן המשפחה, אם המשפחה ראתה בכך אות משמים להתחיל לפעול, ובהגיע האברך לאותה ארץ ביקשה ממנו האם בדמעות שלישי, שיערכו ביניהם מעמד 'מחילה סליחה וכפרה', אך דבריה ובכיותיה נפלו על אוזניים ערלות, באמרם, כיצד נשלים אתו בשעה שאינו מתייחס כלל לחוב הענק שהוא חייב לנו, אילו היה רוצה להגיע לאיזה הסדר חובות אתנו, ניחא, אבל מכיוון שאינו מתייחס כלל, מה לנו ולשלום אתנו... אבל, אם המשפחה שהיא אשה כשרה לא התייאשה כלל, וניסתה שוב בכה וכה, עד שאזרה עוז והבטיחה להם – הרי כולנו מייחלים ומצפים בכליון עיניים לבן נוסף שימלא את חלל ביתכם, אנא, הביטו על הסכום האדיר של החוב כאילו השקעתם אותו בטיפולים רפואיים (הכרוכים גם בסבל פיזי), ועתה, אם תמחלו זה לזה אני מבטיחה שהשי"ת ישלם לכם כגמולכם הטוב ולסוף תשעה חודשים יולד לכם בן זכר חי וקיים.

מכיוון שנשמעה הבטחה כזאת (הגם, שאם המשפחה אינה לא רעבצין ולא בת רעבצין) והיו הדברים כמים קרים על נפש עייפה, העמידו 'שדכן' ביניהם שסידר את מושב השלום, עד שישבו שתי המשפחות יחדיו וערכו ביניהם כתב מחילה עם עדים, ומחלו זה לזה וזאת לזאת. אז באחת... נפרצו הסכרים, ומעיינות של דמעות טהורות משמחה טהורה נשפכו שם כמים מכל מי שזכה להיות נוכח בברית שלום זה, והכל הרגישו עת רצון מיוחד לפעול משמיא ככל הנצרך.

ואכן, לפני כשבוע נולד לאברך בן זכר למזל טוב (באותו יום שמלאו לבתם הבכירה י"א שנה) וראו הכל כוחה האדיר של פיוס והשכנת שלום וביותר כשהדבר עולה בקושי ובמסירות נפש, להחיש ברכה וישועה אפילו מחוץ לגדרי הטבע. כזו דבר נורא שמענו מאת האברך המופלג הרה"ג רבי מנדל פרלמוטער זצ"ל, שהנה אמרו חז"ל (אבות ה ט) 'עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות... ויש אומרים אילו של אברהם אבינו' - הוא האיל אשר נשחט תמורת יצחק אבינו בעת העקידה. ותמוה הדבר, כי לא נראה שיש בזה אחד מיסודות האמונה או מדברים ההכרחיים לקיום העולם (כשאר דברים הנזכרים במשנה, כגון 'פי הבאר' שבא להציל ולהשקות ס' ריבוא מבני ישראל במדבר), מדוע היה צורך למהר ולברוא את האיל, וכי לא סגי להזמין אותו בבוא העת. אלא ביאורו, שהרי איל זה בא להציל את יצחק משחיטה, ולהציל

סדום אחותך... ויד עני ואביון לא החזיקה, וכל כך רע הדבר בעיני ה' עד שהפך את העיר - עונש שלא מצינו בזאת זולתי בסדום (רק בנינוה אילו לא היו שבים בתשובה) כח.

כיו"ב כתב רבינו בחיי (יה ב) לבאר מדוע החמיר הבורא עם אנשי סדום להענישם בעונש כל כך נורא כהפיכת העיר, על אף שעדיין לא ניתנה תורה, ומבאר, 'אבל נגמר דינם - בעוון שהיו מואסין את הצדקה, ולא היו משגיחים על ענייהם ועל רעיהם שהיו מוטלין ברעב... ואנשי סדום היו מואסין בה (בצדקה)

'צעקת הדל', ומתאכזרים שלא לגמול חסד וצדקה עם הבריות. ולא עוד אלא ש'חכמים המה להרע' - עשו רשעותם ב'חכמה' (לומדיש'ע רוצחים) כמובא בסוף מסכת סנהדרין (דף קט), וכגון שהיו נותנים לאורח מיטה שאינה כפי מידותיו, ואם היה ארוך יותר היו אותם רשעים חותכים את רגליו שיתאימו למיטה עליו הוא שוכב, ואם היתה המיטה קצרה מדי היו מותחים את גופו לאורך המיטה עד שכל אבריו מתפרקים. ואעפ"כ לא נזכר בנביא שנחתם גזר דינם רק על 'ויד עני ואביון ל החזיקה', בכתוב (יחזקאל טו מט) 'הנה זה היה עוון

יהודי מצער ומכל שטאך (דקירה) הרי זה מיסודות קיום הבריאה... ויש למהר להכין את הצלתו, וללמדנו, עד כמה צריך לטרוח ולשנות סדרי בראשית' למען הצלת יהודי מכל צער וצוקה.

פעם אחת בערב שבת היה חסר 'עשירי' למנחה גדולה בבית הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, נשלח אחד מה'תשעה' להביא עשירי מעוברי אורח ברחובה של עיר, ומצא ברחוב איש מעדת החסידים שלא נוהג להתפלל מנחה גדולה בערש"ק, אבל לכבודו של החזו"א היה שש ושמח להשלים את המנין, כאשר נכנס לתוך הבית, אמר להם החזו"א, הרי איש זה הוא 'חסיד' הנוהג לומר 'הודו' (מזמור ק"ז שבתהילים) קודם מנחה בער"ש, והנוהגים כן אם יחסר להם ה'הודו' הרי כל השבת מרגישים הם כי 'חסר' להם משהו, על כן הניחו לו שיתפלל כמנהגו סמוך לכניסת השבת... (וכבר ענו ואמרו על מעשה זה, אכן אמת הדבר שהרגיל לומר 'הודו' בער"ש יחסר לו הדבר כל השבת, אך מניין ידע זאת החזו"א... בע"כ תאמר שהיה חי בכל עת את הרגשת הזולת).

ידוע שכשהיה החזו"א יוצא מביתו להשתתף בשמחה וכיו"ב היו ניגשים אליו רבים לשפוך בפניו ליבם, וככה היו מלווים אותו עד שנכנס לתוך הרכב שהסיע אותו, ואמר ל'נהג' שאת כברת הדרך הראשונה יסע לאיטו, ואל ימהר, שלא יחשבו חלילה שהוא רוצה 'לברוח' מצרותיהם...

כח. אמרו בעלי המוסר לבאר מדוע מצינו שהפך את סדום ועמורה ללא התראה בטרם הפיכה, ואילו בנינוה כתיב ששלח את יונה הנביא להתרות בהם 'עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת'. אלא משל למי שנתמנה להיות פקיד ב'בנק', והיה הלה מקבל את כל באי הבנק בסבר פנים יפות, אך דא עקא, שלא מצא את ידיו ורגליו בחכמת החשבון, והיה מזכה את החייב ומחייב את הפטור, כשמוע המנהל כי כן הוא מיהר לשלחו עד מהרה. למחרת היום הביא פקיד חדש שהיה בקיא נפלא בתכונות החשבון, אלא שחסרון היה לו, שהתנהג ברוגזה ובקפידה אל באי הבנק, ניגש אליו המנהל והזהירו שיתנהג בשובה ונחת אל קהל הפונים אליו. עתה ישאל הרואה מאי בין הראשון לשני, הרי שניהם לא נהגו כהוגן, ומדוע זה רק הוזהר לשנות הנהגתו, וזה מצא עצמו בבית ללא כל הזהרות מוקדמות, אלא, כי כל הרוצה לעבוד בבנק, מחויב לדעת את ה'יסוד' - הבנה בענייני ממון, שהרי שם הוא מקום מסחר המעות, ממילא אם יש לו ידיעה טובות בענייני ממון, עדיין אפשר לסבול שאר חסרונות שיש לו, אבל אם הוא חסר את ה'יסוד', אף אם בשאר עניינים יש לו מעלות, מה לו ולבנק...

כיו"ב, מיסוד קיום העולם שיהא האדם בעל חסד ומידות טובות כמו"ש (תהלים פט ג) 'עולם חסד יבנה', ע"כ, אם יש בו מידות טובות עדיין אפשר לסבול את שאר חסרונותיו, משא"כ אם את היסוד אין לו מה יועילו כל שאר מעלותיו. ומעתה יבואר שפיר, כי אנשי סדום היו רעים וחטאים בענין זה שלא גמלו חסד איש את רעהו, ואדרבה הרעו איש לזולתו, ע"כ נחסר להם ביסוד העולם, א"כ אין להם זכות קיום בעולם. משא"כ אנשי נינוה אף שחטאו בחטאים רבים להשי"ת (עיי' במפרשי תנ"ך תחילת ספר יונה), דומים הם לחסרונות שיש לפקיד השני, שנחסר לו הרבה ממעלות הנצרכות לאדם, אבל לא ביסוד עבודתו.

יש שפירשו בדברי חז"ל (ויק"ר ט ג) 'דרך ארץ קדמה לתורה', שהוא כ'הקדמה' לספר. וכמו שהעיון ב'הקדמה' מודיע לקורא את 'תוכן' הספר, כך 'הקדמתו' של אדם היינו 'דרך ארץ קדמה לתורה' שלו ותודיע לן מהותו. מטו משמו של הרה"ק ה'צמח צדק' זי"ע, שאדם המאבד את מידת האנושיות שבקרבו, שוב אין לו כבר מה להפסיד.

ויטע אשל - סגולת הכנסת אורחים לכל העניינים ובפרט לזש"ק

פרשה זו יפה נדרשת בענין 'הכנסת אורחים', בתחילת הפרשה באריכות בפסוקי התורה ובמדרשים, וכן בהמשך (כא לג) 'ויטע אשל בבאר שבע', ובמסכת סוטה (י.) נחלקו התנאים מה נטע אברהם - הצד השווה שביניהם שהתעסק רבות במעשה ובמחשבה היאך להיטיב לאורחיו^ל. ואכן, גדולה היא מצוות הכנסת

והיו אכזרים בתכלית, ואף על פי שלא ניתנה תורה עדיין, הנה הצדקה מן המצוות המושכלות (היינו ממצוות 'שכליות'), ודבר מתועב הוא שיראה אדם את מינו (אדם אחר) מוטל ברעב, והוא עשיר ושבע מכל טוב ואינו מרחם עליו להשיב את נפשו. על אחת כמה וכמה מתועב מי שאינו מרחם על בני אומתו הדרים עמו בעיר אחת, ועל כן איבדן השי"ת לאנשי סדום שהיו מונעים אותה (את הצדקה והחסד) ולקח נקמת העניינים^{כט}.

כט. מענין לענין, כתב היעב"ץ (מגדל עז, נחל שלושה עשר אות יז) צריך שלא לשכוח להזמין עניים אל הלחם - שלא לתת מקום למקטרג, כי אין מצוה להאכיל עשירים, ואפילו אברהם אבינו נתנסה בעקדה מחמת שעשה משתה גדול ביום המילה לגדולי הדור, ולא היו מצויים לו עניים, לפיכך היה לו לזכור להקריב קרבן, אמנם אנו שאין לנו קרבן ושכיחי וקיימי עניים, פשיטא שחייב גדול להקדימן לכל אדם ואין קרבן חביב להקב"ה מזה, והמעלים עיניו מהם... לכן צריך להתאמץ בזה כל איש לפי יכלתו.

ל. מצינו בחז"ל (מועד קטן כח.) מעשה בר' חייא שלא היה מלאך המוות יכול לפגוע בו, מה עשה, הלך ונדמה לו כעני וביקש ממנו פת לחם, ונתן לו ר' חייא, אמר לו מלאך המוות לר' חייא, אם על העני הינך מרחם מדוע אינך מרחם עלי - להשיב לי נשמתך, הסכים ר' חייא ונתן בידו את נשמתו. והרואה יפלא, כי מה טענה היא זו - וכי מפני שריחם על העני, עליו לרחם על מלאך המוות, בשלמא לעני נתן פרוסת לחם להחיות נפשו, וכי משום כך עליו למסור נפשו... אלא שידוע הי' מלאך המוות בר' חייא שבשעה שנותן פת לחם לעני כל ליבו ונפשו נותן לו, עד שהי' יכול על סמך זה לתובעו שאף עליו יחוס וימסור בידו נפשו ממש.

פעם סיפר הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע לפני חבורת החסידים בשבח צדיק אחד מיוצאי תימן, והפליג את מעשיו הטובים שבעת מלחמת העולם דאג להאכיל מאות יהודים פליטי חרב שברחו מבתייהם מחמת המציק, העיר אחד מן היושבים והוסיף, שאותו צדיק היתה לו קביעות ללמוד סתרי תורה עם אחד מגדולי המקובלים, נענה הרה"ק 'מה אתה סח - הרי אנו מדברים ממה שהיה מאכיל יהודים...', כלומר, שמעלה זו חשובה וגבוהה יותר מלימוד סתרי תורה, כי ידעו והבינו אותם קדושי עליון שאין לך דבר גדול יותר מלהאכיל ולהשקות יהודים רעבים וצמאים. ובמדה כנגד מדה יזכו גומלי חסדים, שהקב"ה ישקה את צמאי חסדו בכל הישועות והרפואות, וכן ביארו דבריהם (סנהדרין קג): 'גדולה לגימה שמרחקת את הקרובים, ומקרבת את הרחוקים, ומעלמת עיניים מן הרשעים', ופירש"י, מעלמת מעיני המקום שלא להביט ברשעו לשלם לו כדרכו הרעה, אלא עושה כאילו אינו רואה במעשיו, ולכאורה נראה שהדברים סותרים את דברי הגמרא (ב"ק ג.) 'כל האומר הקב"ה ותרן הוא, יותרו חייו', אך באמת לא קשיא, כי בודאי אין כאן וותרנות ואין שום דבר נעלם מעיניו יתב"ש, אלא שהנוהג עצמו בחסד וברחמים לרעהו מבלי לדקדק מה טיבם מעורר בזה שגם הקב"ה יתנהג עמו במדה זו ברחמים וחסדים, ויזכה לכפרה על פשעיו מצד שורת הדין, דבמדה שאדם מודד מודדין לו.

ובפרשתן (כ יג) 'ויהי כאשר התעו אותי אלוקים ואומר לה זה חסדך אשר תעשי עמדי אל כל המקום אשר נבוא שמה אמרי לי אחי הוא', כתב בספר דברי בינה להרה"ק מביאלא זי"ע (ד"ה ויהי), ד'מעשה אבות סימן לבנים', שכאשר התעו אותנו אלוקים גולה אחר גולה, ו'אומר לה' - אנו מבקשים מהשי"ת 'זה חסדך' שיעשה עמנו חסד, איך זוכים לזה הוא ע"י 'אמרי לי אחי הוא' שיתנהגו אחד עם השני באחווה ויחשבו אחד את השני כאחים.

גם ב'רוחניות' ייאמר כן, כמו שביאר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע בשם אביו הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע בפסוק (יח ה) 'וסעדו לבכם אחר תעבורו', דכשיושבים ביחד בסעודת מריעים באחווה אז מצליחים לסלק ולהעביר את היצה"ר הנקרא 'אל אחר' (שבת קה:).

ויזכור את דברי הרה"ק 'היהודי הקדוש' זי"ע בפסוק (יט ז) 'אל נא אחי תרעו', אל תהיה ריעותכם וחבורתכם בריעות למחצה, ד'נא' פירושו חצי מבושל כדכתיב (שמות יב ט) 'אל תאכלו ממנו נא', וזהו אל נא, אל תהיו בבחי' נא, אלא אחי תרעו, תהיו באחווה וברעות מושלמת. [מובא בשיח שרפי קודש].

באר הפרשה - פרשת וירא

אורחים לא עד שאמרו חז"ל (שבת קכז.) גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה לב. ומלבר השיבותה של מצות הכנסת אורחים, נקשרו בה ג"כ הרבה סגולות טובות, לרפואות לג

וישועות בכל העניינים לה, גם מסוגלת היא מאד להפקד בפקודת ישועה ורחמים ב'זרע של קיימא', וכמו שאמרו במדרש (תנחומא כי תצא ב) וז"ל. ויש מצות שמתן שברה בנים כמו שרה שאירחה את האורחים, ושונמות על שקבלה את אלישע (מלכים ב פ"ד) לה.

ואף יזכה לתורה, כדברי הרה"ק הישמח ישראל זי"ע (ריש פרשתו) המבאר דברי חז"ל (שמו"ר כח א) 'באותה שעה ביקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה הקב"ה קלסטירין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה, אי אתם מתביישין הימנו, לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו, אמר הקב"ה למשה, לא נתנה לך תורה אלא בזכות אברהם, וביאורו, שהקב"ה הטיף מוסר למלאכי השרת, וכי כך מקבלים את האורחים ששואלים אותם בכניסתם 'מה מעשיכם כאן', וכל שכן שאין פוגעים בהם, הרי ברדתכם לביתו ראיתם 'הכנסת אורחים' כיצד, וכיון שאינכם יודעים להתנהג כן על כן ראויים הם יותר לקבל את התורה עכדה"ק, והרי שמלאכים שאינם יודעים להכניס אורחים אינם זכאים לקבל את התורה, ואילו בני ישראל זכו בה על ידי אברהם אבינו שעסק בהכנסת אורחים, והוראה היא לדורות, שיפתח ביתו תמיד לכל מאן דבעי ויקבלם בשמחה ובסבר פנים יפות, ועי"ז יזכה לקבלת התורה.

כאשר הרחיב הרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא זי"ע את ה'גריוסע שטוב' (בית הרבי, בו גם נערכו עריכת השולחנות) סיפר דבר פלא, לפני כאלף שנים התגורר במקום הזה יהודי שהיה מקיים מצות הכנסת אורחים כאברהם אבינו בשעתו, וכשבנה זקיני הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע את בית הכנסת, חשב הלה שהגיע זמן תחיית המתים ועמד מקברו ובא אצל זקיני. וכשאמר לו זקיני שעדיין לא הגיעה השעה חזר, ובזכות מצות הכנסת אורחים אותה קיים בכל כוחו ומאודו זכה שיקימו על המקום הזה את ה'גריוסע שטוב' (אור הצפון קובץ ז עמ כ).

לא. ידועה זהירותו של הגה"ק המהרי"ל דיסקין זי"ע במצוות 'הכנסת אורחים' לצד התמדתו העצומה בעסק התורה הק'. פעם ניגש המהרי"ל באמצע לימודו לזקן אחד שהיה סמוך על שולחנו, והפריד לו את החלק הקשה מהרך של הלחם... לאחר מכן שאלוהו בני הבית, כיצד הבחין הרב מתוך לימודו בעמקות נפלאה שזקן זה נצרך לעזרה, ויענם המהרי"ל, הנה מצינו בפרשת וירא שהקב"ה נגלה אל אברהם אבינו והנה רואה אברהם כי 'שלושה ערביים' מתקרבים, ביקש מהקב"ה הניצב עליו - אל נא תעבור מעל עבדך, וירא וירץ לקראתם, וכל הרואה יתמה, כיצד ראה אברהם כי ג' ערביים לפניו והרי הוא עומד עתה בגילוי שכינה' בפועל ממש... אלא כי כן כלל הדברים, במה שהאדם שקוע ומונח ראשו ורובו יראהו אף מתוך עמידתו בגילוי שכינה, אף אתם אל תתמהו כיצד הבחנתי מתוך לימודי בצרכי הזקן (דרש מרדכי).

פעם הגיעו שני יהודים לעיר קאזמיר באישון ליל, חיפשו מקום ללון אך כל בני העיר כבר נמו את שנתם, רק מבית הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע בקע האור שבאותה שעה ישב על התורה והעבודה. הללו שלא ידעו כי בבית זה דר הרבי דפקו על פתח הבית, ואכן, הרבי הכניסם לביתו, וטרח סביבם בטרחה יתירה, וסיפק להם כל צרכיהם במאכל ומשתה ואף הציע להם כרים וכסתות למען ינוחו מעמל דרכם. באותה שעה התעורר המשמש שהיה ישן בחדר הסמוך מקול האורחים, ומכיוון שידע כי בשעה מאוחרת כזו אין השיירות מצויות ברחובה של עיר, הבין בנפשו כי בוודאי קול ההמולה בא מ'נשמות נידחות' שבאו אל הרבי לקבל טובת נשמה ותיקון השלם. ומרוב פחד לא העיז לזוז ממקומו.

ויהי בבוקר, כשבאו החסידים לתפילת שחרית סיפר להם המשמש על הנשמות שהיו בחדרו של הרבי, והרבי עסק עמהן שעות ארוכות. הרבי ששמע מתוך חדרו את דברי המשמש קרא לו ואמר, אכן היו אלו נשמות קדושות, אך לא לקבל מעמי תיקון וטובה באו, כי אם לתקן את נשמתם... כלומר, שעל ידי מצוות הכנסת אורחים היה לו עצמו תיקון והארה גדולה לנשמתו (תורת יחזקאל עמו' קע"א).

בימי זקנותו המופלגת של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, כשכבר לא היה בכוחו ללכת - לצאת ולבוא, קבעו פעם אסיפת רבנים במעון הקיץ שלו שעל יד ראדין, ביניהם נקרא גם הגאון רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי מוילנא זצ"ל, הח"ח לבש עצמו בבגדי השבת וחיכה לאורח בקוצר רוח, כשהגיע הג"ר חיים עוזר שמח מאד לקראתו. אחד הרבנים העיר שרבי חיים עוזר משלים למנין עשרה ואפשר להתפלל מנחה בצבור. כששמע הח"ח את ההצעה הזאת התנגד לה באמרו, 'לא נזכר בשום מקום שיש לשאול את האורח אם הוא רוצה להתפלל', וכבר איתא בגמרא (ב"ק צב).

כשבא אכסנאי לעיר, על עסק אכילה ושתייה שואלים אותו, או דואגים למנוחתו. ותוך כדי דבור פנה אל הגאון האורח ושאל אם יטעם דבר מה, כשהאורח השיב בלאו, הציע לפניו הח"ח, בוודאי מע"כ עייף מן הדרך, והוא פטור מתפלה בצבור, ישב נא לנוח קצת, ולא זו ממנו הח"ח זצ"ל כל אותה העת והשתדל לשמש אותו עד כמה שכוחותיו עמדו לו (המאורות הגדולים מע' הח"ח אות ר"פ).

לב. בדרך צחות פירשו, כי הנה מקבילים אנו את פני השכינה פעם אחת בחודש בעת 'קידוש לבנה' (כדאמרינן אלמלא לא זכו בני ישראל להקביל את פני אביהם שבשמים פעם אחת בחודש דים), ולכן גדולה הכנסת אורחים - שלא יאמר אדם אלמלא לא זכו בני ישראל להכניס אורחים פעם אחת בחודש 'דים', אלא גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, לומר שזה נצרך לנו הרבה יותר מפעם אחת בחודש.

אך עם כל מעלתה שהיא יותר מקבלת פני שכינה, יש לו לעשותה תוך שמירת כל גדרי הקדושה, והרי לך שכששאלו המלאכים 'איה שרה אשתך', אמר להם אברהם 'עד כאן... עם כל מעלת הכנסת אורחים, לא תבוא שרה הנה, אלא 'הנה היא באוהל', גם שינה הנהגתו ואף לצורך חסד נמנע מלדבר עמהם על עניני האשה מחוסר צניעות.

ואגב גררא, הנה נאמר בפר' לך לך (טו ז-יא) לאחר שברחה הגר מאת שרי, 'וימצאה מלאך ה' וגו', ויאמר הגר שפחת שרי, ונזכר שם בפסוקים ד' פעמים 'ויאמר לה מלאך ה'', ופירשו חז"ל (בר"ר מה ז, והובא ברש"י) 'על כל אמירה היה שלוח לה מלאך אחר', וכלומר שנגלו ד' מלאכים אל הגר וכל אחד אמר לה דבר אחר, ולכאורה יש לתמוה מדוע לא היה די במלאך אחד שיאמר לה כל אותם אמירות, ומה צורך יש בד' מלאכים, ואמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' דבר נורא, כי גם מלאך מוזהר ב'אל תרבה שיחה...' (אבות א ה). מעתה נלמד אנו העשויים מ'בשר ודם' עד כמה אנו צריכים לשמור על עצמנו...

לג. בימי ילדותו של הגאון הנודע רבי חיים הלוי סאלאוויטשיק זצ"ל מבריסק חלה מאוד, וכבר נואשו כל הרופאים משלומו, באותו זמן הגיע הרה"ק מקאברין זי"ע לבריסק, ונכנס לבקר בבית זקינו של הילד, החסיד רבי איטשע עפרון ז"ל (חותנו של ה'בית הלוי'), מיד פתח בזעקה, צרה גדולה יש לי בתוך ביתי, נכדי היקר חיימ'קה חולה אנוש, נענה הרה"ק ואמר, נלך לבקר את החולה. כאשר נכנסו אל החדר, פתח הרה"ק מקאברין זי"ע ואמר, שהנה נאמר (בפרשתן יח ח) 'והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו', ולכאורה היה צריך לנקוט בלשון עבר - והוא עמד עליהם, ומדוע כתיב בלשון הווה, אלא ללמדנו, כי בכל פעם שיהודי מקיים מצוות הכנסת אורחים מגיע לשם אברהם אבינו 'עמוד החסד', ולכן נאמר 'עומד', כי הוא עומד תמיד להשתתף בהכנסת אורחים... והנה אמרו חז"ל (ב"ב טז): 'אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא', ומאחר שאתה מקיים בי הכנסת אורחים, ואף אברהם אבינו נמצא כאן בבית, ממילא ודאי תבוא הרפואה לילד החולה, ואכן כך הוי (הובא בספר מחשבת נחום מהגה"צ רבי מנחם נחום מקאנטיקוויבא-חיפה זצ"ל עמ' רלט, בהוספה, שהמחבר הנ"ל חזר על עובדא זו בפני הגר"ח מבריסק ונענה לו שאף הוא יודע ממעשה זה כפי שקבלו מאביו).

מעין זה מסופר עוד, שהרה"ק מקאברין זי"ע נקלע לביתו של הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע בעת שבתו היתה חולנית, והזכירה אביה לטובה אצל הרה"ק מקאברין, ואמר לחולנית, הרי אביך מקיים עתה מצות הכנסת אורחים, ואותה ה'אבן טובה' תלויה על צוארו, הסתכלי על אביך ותתפארי (מזקנים אתבונן עמו' יג).

לד. הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע דקדק בלשון הכתוב (יח ה) 'ואקחה פת לחם', שלכאורה היה צריך לומר 'ואתנה פת לחם', שכן אברהם אבינו נתן לחם ל'אורחים' ולא לקח... אלא שכבר אמרו חז"ל (ויק"ר לד ח) 'יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני - העני עושה עם בעל הבית', ונמצא שכש'אדם 'נותן' לחם לעני הרי באמת אינו אלא 'לוקח' מקח טוב לעצמו, על כן שפיר אמר אברהם 'ואקחה'.

לה. הרה"ק בעל התניא זי"ע המתין על זרע של קיימא כ"ד שנים מעת נישואיו, וכאשר בא להזכיר עצמו אצל רבו הרה"ק ה'מגיד' ממעזריטש זי"ע יעץ לו לקיים מצוות הכנסת אורחים כסגולה, ורמז לה בפסוק (תהילים קיט ט) 'במה יזכה נער את ארחו' במה יזכה האדם לנער, על ידי את ארחו, שיכניס אורחים לביתו, להאכילם, להשקותם ולמלאות כל סיפוקם בסבר פנים יפות. וסיפר לו שגם אביו של הבעש"ט נושע בדרך זאת. יש שרמזוהו בכתוב (מז ג) 'הא לכם זרע' - 'הא' נוטריקון הכנסת אורחים, שעל ידי קיומה בהידור רב יהיה לכם זרע, דורות ישרים מבורכים. יש שהוסיפו שמסגולת הכנסת אורחים להינצל מצער הלידה, כי 'בעצב תלדי בנים' (ג טז) ר"ת עיניה צרה באורחים. וזו שגוברת על טבעה ומכנסת אורחים בעין יפה הרי יצאה מכלל 'עצב', וממילא אינה בכלל הקללה.

באר הפרשה - פרשת וירא

כתב ה'רבינו בחיי' על הפסוק (כא לז) 'ויטע אשל',
 במסורה יש ב' 'ויטע' בספר זה, הכא, ואידך (ב)
 ה) 'ויטע ה' אלוקים גן בעדן מקדם', ללמדך שכל
 המחזיק במצוות 'אבסניה' (הכנסת אורחים) יורש גן עדן.
 (האמונה והבטחון פ"ו) לא נשתבח אברהם אבינו על מה
 שקיים את כל התורה (יומא כה:), כי רבים קיימו את
 המצוות כולן ולא נתעלו במדרגות כמוהו, אלא כל
 זאת היה בזכות עמידתו בגבורה ב'עשרה נסיונות' לו,
 וכמו שאמרו במשנה (אבות ה ג) 'עשרה נסיונות נתנסה
 אברהם אבינו ועמד בכולן - להודיע כמה חיבתו...'^ל

מסרי נפשייהו - עקידת יצחק בזמנינו ולמעשה

בפרשתן (כב א), 'והאלוקים ניסה את אברהם ויאמר
 אליו אברהם ויאמר הנני, ויאמר קח נא את
 בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק וגו', כתב הרמב"ן

לו. סיפר הגה"צ רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל שלאחר פטירתו של הרה"ק ה'חוזה מלובלין' זי"ע בא אחד מעשירי העם
 אל הרבנית לקנות ממנה 'קאפל' (כיפה) של החוזה, הרבנית ביקשה תמורת הכיפה סך אלפיים גילדען (דינרי זהב),
 העשיר 'סבר וקבל' ומיהר לביתו להביא את הממון, לבינתיים כיבסה הרבנית את הכיפה - מתוך מחשבה כי לגודל
 הסכום ראוי ומתאים שיקבל העשיר כיפה נאה וראויה... מששב העשיר אל הרבנית ומצא את הכיפה לאחר הליבון
 נענה ואמר, לא על כיפה זו נדברנו, אמרה הרבנית היא היא הכיפה אלא שכיבסתי אותה, נענה העשיר וקרא
 בהתרגשות, 'את הזיעה הספוגה בכיפה אני צריך', ודייקא על זה הייתי מוכן לשפוך הון רב, כי היא המעלה את
 שווי וערך הכיפה 2000 גילדען טבין ותקילין.

כעין זה נענה אנו לאמר, כי כביכול אין הקב"ה נצרך מאתנו למעשים נאים... רק את היגיעה ואת הזיעה של
 מצווה הוא צריך - בהתגברות והתאמצות נגד היצר ונסיונותיו, כי זה כל האדם לעמוד בקשרי המלחמה.

כן מספרים שהרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע בעודו בחו"ל לא נתן לכבס טליתו ורק משעקר וקבע מושבו בארה"ק
 נתן רשות לכבסה. כי בחו"ל נהוג לקבור את המת בטליתו על כן רצה להיטמן בטליתו הספוגה (בזיעתו) תפילותיו,
 ורק בארה"ק שממילא אין קוברים עם הטלית לא שמר על הזיעה שתשאר בטליתו.

לז. פעם בא אחד לפני הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע והתאונן בפניו כי לא יוכל לעבוד את בוראו, אחר שיצרו מתחדש
 עליו בכל יום עם נסיונות שונים ומשונים, ענהו החפץ חיים, אדרבה, נסיונות אלו מסייעים לעבודתך, כי כדוגמת
 ה'שעון' שהיה באותם הימים, שכל פעולתו נעשית ע"י שני חוטים משני צדדים המושכים כל אחד לצידו. ועל ידי
 שכל חוט מושך לצדו מסתובבים מחוגי השעון (וויזערס) להראות את השעה הנכונה. כיו"ב. דייקא על ידי שהיצר
 הטוב מושך באדם מחד גיסא, והיצר הרע מושך לאידך גיסא - זוכה האדם לעבוד את בוראו כראוי (שיחות הח"ח, כג).

כתב הגאון רבי שמעון סופר זי"ע (מכתב סופר, לאגדות הש"ס, מס' שבת קלז): לפרש הנוסח לברכת המילה 'אקב"ו להכניסו
 בבריתו של אברהם אבינו', ומדקדק מהו הלשון להכניסו לשון נסתר ואינו מפרש על מי קאי, דלכאורה היה לנו
 לומר, להכניס את התינוק לבריתו של א"א, אלא הענין שבהסרת הערלה וגילוי העטרה הקב"ה נכנס עם זרעו של
 אאע"ה בבריתו אשר כרת את אאע"ה וזהו שציונו להכניסו כביכול את הקב"ה בכבודו ובעצמו בבריתו אשר כרת
 את אברהם, ע"כ. ולפי דרכנו למדנו שכשאדם מקיים מצוות מילה, ובכל יום מימי חייו הוא פורש את עצמו מטינוף
 וטומאה ומתחזק בעניני קדושה הרי הוא מכניס את הקב"ה כביכול בבריתו שכרת עם אאע"ה.

כתיב בפרשתן (יח ז) 'ויקח בן בקר רך וטוב, וברש"י, כדי להאכילן שלשה לשונות של חרדל, הרה"ק רבי דוד
 מטאלנא זי"ע היה נותן טעם בדרך צחות, שרמז להם בזה למה יש להקב"ה חביבות לבני אדם אשר לכאורה הם
 יכולים לעבור עבירות ולמרוד בו משא"כ המלאכים כולם אהובים וברורים ועושים רצונו יתברך באימה וביראה,
 והראה להם שלבן אדם יש לו 'לשון של חרדל' היינו יכולת לפגוע בחבירו ולומר לו מילים 'חריפים' כמו חרדל
 שידקרו בו ויצערוהו, ואפ"ה נזהרים בני האדם מדיבורם ומתגברים לא להוציא מלשונם מילים כאלו, ומחמת זה
 חביבים הם בני אדם אצל הקב"ה יותר מהמלאכים.

לח. איתא בגמ' (חגיגה ה): 'שלושה הקב"ה בוכה עליהן בכל יום, על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל שאי
 אפשר לעסוק בתורה ועוסק' וכו'. ונודע התמיהה, כי בשלמא על מי שבידו לעסוק בתורה ואינו עוסק אכן יש
 לבכות מרוב כאב וצער, אך מה מקום יש לבכות על זה שאי אפשר לו לעסוק בתורה ומכל מקום מתגבר על כל

המפתה לאדם ללכת אחר חמדת הלב, והזהירנו להיות חשק עבודתו ואהבתו ית' מבזה כל החשקים, כאומרו (שה"ש ה' ז) 'אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בון יבוזו לו', והוא מידתו של אברהם אבינו עליו השלום, שניתן לו בן בעת זקנתו אחר היותו חשוך בנים ושנתאוה לו כל ימיו, והיה המעולה שבמין האנושי ועיקרו בחפץ חסד, ונעשה לו אכזרי לאהבת בוראו לשחוט אותו בידו, ועזב ושכח אהבת בנו יחידו אשר אהבו תבלית אהבה וחשק להיות אהבתו נזכרת ומשכחת כל החשקים והתאוות. עכ"ל.

מעתה ייאמר לדידן, אל יחשוב האדם כי 'עקידת יצחק' הייתה פעם אחת ותו לא, ואינה שייכת גבן, כי אדרבה, ככל רגע ורגע יתכן שיקיים האדם

גדולה, ופריה רב, שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות, לחשוב רק על הענין הזה, ויבקש בלבו מה עשו הראשונים אבות העולם שכל כך חשק ה' בהם... ויעלה בשכלו מה טוב לאדם כל ימי חייו, לעשות כן גם הוא, עכ"ל. כי יבין שגם הם לא נתעלו אלא מתוך נסיונות ומלחמת היצר לט, ולא יתייאש לומר 'נחות דרגא' הנני, כי היצר נלחם בי, וידע כי עיקר העיקרים להשיב כנגדו מלחמה שעררה, נצחנו וימצא חן בעיני ה'.

כתב הרשב"א (בשו"ת ח"ה סי' נה) דברים חוצבים להבות אש וול"ק, והוא אומרו (דברים ו' ה) 'ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך', וכמו שאמרו ז"ל (ברכות נד.) בשני יצריך ביצר הטוב וביצר הרע, ויצר הרע הוא

קשייו ועוסק, ואדרבה אין לך שמחה גדולה מזו. הוסיף הרה"ק הישמח משה' זי"ע (בספרו יין הרקח על הש"ס) להקשות שאם כן נעלת דלת בפני כל אותם המתייגעים בתורה למרות שאי אפשר להם, שהלא כל עיקר מגמתנו הוא לעשות נחת רוח לפניו ית' ולא לצערו ח"ו. ומבאר באופן נורא על פי מה שכתב הט"ז (או"ח סי' רפח סק"ב) לבאר הא דאיתא באגדה שראו תלמידי רבי עקיבא את רבם בוכה בשבת ואמר עונג הוא לי, 'ונראה לי דהיינו שמרוב דבקותו בהקב"ה זולגים עיניו דמעות שכן מצינו ברבי עקיבא בזוהר חדש שהיה בוכה מאד באמרו שיר השירים, באשר ידע היכן הדברים מגיעים, ועל פי זה יש לומר שאין הקב"ה בוכה מרוב צער על מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק, אלא 'בכיות' אלו הם מרוב דבקות ועונג, כי כאשר יהודי מתגבר על כל הקשיים ברוחניות ובגשמיות העומדים כנגדו בכדי לעשות רצונו ית' אזי מתעורר נחת רוח שאין למעלה הימנה, והקב"ה מגלה אהבתו אליו ומתקרב אליו ביותר עד שמרוב הדבקות כביכול 'הקב"ה בוכה עליו' [אמנם, פשיטא שהבכיה על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק שהם מתוך צער, וכלשון הישמח משה' הוא כדאיתא והא כדאיתא].

ובזה יתבאר עוד במה דאיתא במדרש (פרקי דרבי אליעזר פל"א) שבשעה שעמד אברהם אבינו לשחוט את יצחק בנו 'היו 'מלאכי השרת צועקים ובוכים' (וכעין זה איתא גם בבב"ר נו ז, 'נשרו שלש דמעות ממלאכי השרת'), שגם בכיות אלו היו מתוך עונג, כי בשמים ממעל התעוררה שמחה עצומה לראות כיצד בן אנוש מסוגל לשחוט את בנו יחידו שנולד לו בזקנותו.

[גם יתבאר הא דאיתא במדרש (ב"ר נו ח) 'וישלח אברהם את ידו, הוא שולח יד ליטול את הסכין ועיניו מורידות דמעות וכו', ואעפ"כ הלב שמח לעשות רצון יוצרו, שלא היו הבכיות האלו מתוך צער, שהרי 'הלב שמח לעשות רצון יוצרו', אלא באותה שעה נתעלה אברהם ביותר עד שהגיע לדבקות שאין למעלה הימנה, ומרוב עונג ודבקות הוריד דמעות].

לט. הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע ביאר במה שנאמר בריש פרשתן (יה א) 'וירא אליו ה'', ופירש רש"י 'לבקר את החולה', כי כך אמר הקב"ה, ראיתי כיצד אברהם אבינו עומד בנסיונות ב'ימים הטובים', עתה אלך ואראנו כיצד הוא עובד אותי כשהוא ב'חליו', בימים הקשים... ולדרכנו ייאמר עוד, שהקב"ה מתגלה אל האדם דייקא 'לבקר את החולה', כשהוא מוקף בצרות מכל עבר, והוא מתגבר על כל הקשיים, או אז הקב"ה בא לבקרו.

מ. הגאון ר"י הוטנער זצ"ל מבאר מדוע תוקעים בשופר כזכר לקרני האיל שהיה בעקידת יצחק, למה לא יעשו את ה'זכר' לעקידה עם ה'מאכלת'... ועפ"י האמור יתיישב שפיר, כי רבים הם המסכימים לפשוט צווארם לשחיטה למען כבוד שמו, אבל אותו קרן האיל שנאחזה בסבך בקרניו, כלומר באותם 'סיבוכים' קטנים, כהשכמת הבוקר, ובשתיקה שלא להשיב למחרפו דבר, וכיו"ב מדברים קטנים בחיי האדם... זה יעלה בקושי פי כמה וכמה, ודייקא בזה יזכירו לטובה את העקידה.

הטבע להטיב לו, כדכתב הרה"ק ה'כתב סופר' זי"ע (וירא ד"ה עוד נ"ל ע"ד צחות) על הכתוב (יה ט) 'ויאמרו אליו איה שרה אשתך, ויאמר, הנה היא באוהל', כי בראות המלאכים את ה'שפע' הרב שהוגש לפניהם בבית אברהם - ג' לשונות בחרדל וכו', אמרו לו איה שרה אשתך לבטח איננה בבית, שהרי 'אשה עיניה צרה באורחים' (ב"מ פה.), ומכיוון שאיננה בבית היית יכול להגיש לנו הרבה כפי רצונך... ויאמר להם אברהם, לא כדבריתכם, אלא הנה היא באוהל והיא אשר הכינה את כל השפע הרב, כי שיברה את טבעה, שלא להיות 'עיניה צרה באורחים', אלא מכנסת היא את האורחים כראוי - בדרך הצדיקים שמשנים טבעם, אמרו המלאכים אם בן, ראוייה היא שישלם לה ה' מידה כנגד מידה וישנה בעבורה את הטבע שתלד בן, ואז בישרו 'שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך'. ומכאן, כל אחד ואחד בעניינו, כאשר ישבר טבעו למען שמו יתברך, יזכה לישועות וניסים ניסים למעלה מעלה מדרך הטבע²¹.

כתב הרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע (פר' נח יד), דהנה אצל אברהם אבינו מצינו שעשה לו הבורא ניסים למעלה מדרך הטבע, וכגון הצלתו מ'אור כשדים', ומה

בעצמו 'עקידת יצחק' ותעמוד לו זכותו לדורות עולם²². וכך איתא מהרה"ק ה'אור לשמים' זי"ע (חוקת ד"ה עלי באר) בשם הרה"ק ה'חווה מלובלין' זי"ע בביאור לשון הכתוב (פסוק יג) 'והנה איל אחר נאחו בסבך בקרניו', שהראוהו הקב"ה לאברהם 'איל אחר' - שיש עוד 'איל' (עקידה) מלבד איל (עקידה) זה, והוא כאשר האדם 'נאחו בסבך' היצר, המסבכו ומושכו אחר תאוותיו והוא נלחם בגבורה כנגד הצר הצורר, ומשבר רצונותיו וטבעיו מפני רצון השי"ת, הרי זה חשוב בעקידה ממש, ועל זה מסיים הכתוב 'בקרניו' שהוא מלשון הארה וכמו 'כי קרן עור פניו' (שמות לד לה), שהעומד בנסיון 'תהל אורו עד כסא הכבוד'.

יש שביאר עפ"י דבריו את נוסח התפילה (ברכת זכרונות מוסף דר"ה) 'ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור', שהכוונה היא ועקידת יצחק לזרעו היום, ר"ל בחי' עקידת יצחק הנעשית היום על ידי זרעו המוסרים ומבטלים רצונותיהם ותשוקותיהם אל הקב"ה, ברחמים תזכור²³.

וכל כך רבתה מעלת הזוכה את 'רצונו' ועובר את בוראו כנגד טבעו ומוגו, שאפילו בהאי עלמא ישלם לו ה' במפעלו 'מידה כנגד מידה' - לשנות עבורו את

מא. ואף במעשיו של אברהם גופיה מצינו חשיבות מיוחדת למצוותיו שנעשו מתוך יגיעה... כמו שביאר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה), מדוע ייחדה התורה פרשה שלימה על 'הכנסת האורחים' למלאכי מרום והרי הללו לא אכלו ולא שתו ולא נהנו כלל מכל מה שערך לפניהם, ומאידך, את 'מפעל הכנסת אורחים' שעשה מדי יום ביומו, להאכיל ולהשקות, להלין וללוות את כל אורחיו הרבים, כל אלה מרומזים רק בתיבה אחת בתורה (כא ג) ויטע אש"ל שהוא ר"ת א'כילה ש'תיה ל'ויה. אלא הביאור כי התורה משבחת ומפארת דיקא את מה שעלה לו בהרבה טירחה ועמל, שהרי אותו היום שבאו אליו המלאכים יום שלישי למילתו היה, ועלו לו הדברים בקושי רב, וזאת היא תפארתו.

משל למה הדבר דומה, לאחד שהחזיק בביתו בקבוקי שתייה לרוב, ויהי היום 'והשמש יצאה על הארץ', וחום כבד עד מאד שרר בחלל האוויר, אמרו לו אנשי ביתו, מהר צא החוצה ותמכור את כל אותם משקאות במחיר מופקע, אמר להם, וכי מי ירצה לקנות ממני במחיר יקר כ"כ, אמרו לו, עוברי אורח כמעט שמעלפים בצמא, וכבר ייבשה לשונם, ובוודאי יסכימו לשלם לך ככל אשר יושת עליהם, שמע לקולם והרוויח דמים הרבה. והגם שבאמת לא זה 'השער', ובימים אחרים לא היו מוכנים לקנות במחיר גבוה זה, אך עתה היתה השעה צריכה לו... כי היו הבריות צריכות לאותם בקבוקים, וכאשר האדם 'צריך' לדבר מה שווה הוא בעיניו הרבה יותר מכפי דמיו הרגילים. ועל דרך זה כביכול, בשמים ממעל 'צריכים' לאותם מצוות הנעשות בקושי וביגיעה, ו'משלמים' על כך דמים מרובים... מב. אבל ידע, שאין הקב"ה מנסה לאדם אלא כפי כוחו, ותו לא. וכלשונו של ה'גר"א' זי"ע ניכר נפלאות הבורא ית"ש שמחזיק ליצר הרע כמו קשור בחבל, ואין מניחים אותו לשום אדם אלא כפי השיעור שיוכל האדם לשבור

אותו. (אורות הגר"א - שיחות אות ג).

מג. בזה ביארו את המובא בגמרא (שבת נג:) על מעשה נס נפלא שנעשה עם איש יהודי, אמר רב יוסף בא וראה כמה גדול אדם זה שנעשה לו נס כזה, א"ל אביי אדרבה כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית, ע"כ. וקצת מן התימה שנחלקו רב יוסף ואביי בטיבו של איש זה מן הקצה אל הקצה, שרב יוסף סבירא ליה 'כמה גדול'

מעט מים ורחצו רגליכם - טהרה ע"י התורה וענין ה'חזרה' בפרשתן (יה ד) 'יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העיץ, ובחז"ל מצינו (תנר"א פ"א, זוה"ק בשלח קמח.) 'אין עץ אלא תורה שנאמר (משלי ג יח) עץ חיים היא למחויקים בה', ועל התורה יישען הישב בזה ובבא, כי היא נותנת חיים לעושיה בזה העולם (אבות ו ז) וגם להבא 'בשעת פטירתו של אדם, אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד' (שם י מ"ה).

הרה"ק ה'אמרי יוסף' זי"ע (ד"ה יוקח נא) מבאר את הכתוב 'יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העיץ'. כי בבואו ללמוד תורה והוא מלא בחטאים ומכף רגל ועד ראש אין בו מתום. יוקח נא מעט מים מתחילה יקח וילמד מעט תורה שאין מים

שנהפך העפר שבידו לחיצים ובליסטראות בזרקו העפר על שונאיו (סנהדרין קט.). ואילו הצלת נח 'איש צדיק' הייתה רק על פי דרך הטבע - שהוצרך לבנות תיבת עצי גופר שתוכל עמוד נגד המבול ולא נעשה לו נס שינצל מן המבול ללא 'תיבה' וכיוצא בזה, ומה נשתנה דינו של זה מזה.

אלא, כי הקב"ה נוהג עם כל אחד 'מידה כנגד מידה', ולכן, נח שעבד את ה' בכל כוחו - אבל בדרך שבע העולם כדכתיב (ו ט) 'את האלוקים התהלך נח' (אלוקים בנימטרא הטבע), על כן גם נס הצלתו לא הייתה כי אם בדרך הטבע. מה שאין כן אברהם אבינו ששיבר את טבעו, ועבד את בוראו למעלה מדרך הטבע, שהיה מכריז אמונתו בה' - והיו כל בני העולם מעבר אחד והוא מעבר אחר, לכן גם הנהגת ה' עמו הייתה למעלה מדרך הטבע^{מ"ד}.

הוא, ואילו אביי אומר ממש להיפך שאין גרוע הימנו, ובדרך רמז אפשר לומר, שלא נחלקו כלל, אלא לכו"ע עתה גברא רבא הוא, אלא שאמר אביי כמה היה גרוע אדם זה בטבעיו מתחילתו, שהוצרך להתייגע לשנות טבעיו, ועל כן זכה שיעשו עמו מידה כנגד מידה לשנות את הטבע.

מד. מוסיף ה'באר מים חיים' לומר 'ואפילו בדורותינו, כמה העין רואה בחוש ניסים שנעשו לגדולי ישראל ולצדיקי אמת, שנתהפך הטבע בפניהם, וכל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה' ושם ה' נקרא עליהם, שמהוה לנגדם התהוות חדשות, ומשדד כל מערכת השמים ומזלות הרקיע בשבילם, והכל עבור כי עז צדקתם ואמינתם בדרך ה' שלא בטבע... והקב"ה מיחד שמו על אדם הזה' עכ"ל. ולדידן ייאמר, כל חד לפום דרגא דיליה, יעבוד את ה' בכל לבו נפשו ומאד, יתגבר על טבעו ויראה פלאות.

בזו הדרך ביאר המהר"ל זי"ע (דרך החיים עמ"ס אבות ה ג) שתיבת 'נסיון' נגזרת מתיבת 'נס', כי כמו ש'נס' פירושו למעלה מן הטבע כך אי אפשר לאדם לעמוד בנסיון אלא בעבודה ויגיעה למעלה מדרך הטבע. ומהא טעמא המתגבר על יצרו ונסיונותיו יזכה לנס (ספר חסידים קצו).

מה. בספר 'מנורת המאור' (נר ה כלל א ח"א פ"ג) מביא משל למשנה זו, למה הדבר דומה, לאדם שהיו לו שלשה חברים, אחד היה ידידו הקרוב מאד אל לבו עד שלא זזה ידו מתוך ידו, בכל עת היו כל מעייניו ומחשבתו נתונים עליו כל היום, השני לא היה קרוב כמו הראשון אך עדיין היו רואים זה את זה בכל יום ודנים יחדיו בענייני השעה, ואילו את השלישי פגש רק פעם אחת ביום לזמן קצר, ואף לא האריך עמו הדיבור יותר מדי. פ"א קיבל האיש מכתב מ'בית המשפט', ואחזו פחד ורעדה, כי היה המכתב 'הזמנה' להתייצב לפני שופט העיר כי נחשד בעבירה חמורה מאד, כששיניו דא לדא נקשן ניגש אל ידידו הקרוב אליו וביקש מאתו שיעמוד לימינו בעת עמדו למשפט, אך הלה הפנה לו עורף והתנצל שאינו יכול לסייעו, כי חושש שמא יחשבו השופטים שהוא מצדיק את מעשיו, ויענישו גם אותו, בלית ברירה פנה אל ידידו השני וגם הוא דחהו כשאינו מסכים ללוותו אלא עד מקום המשפט, או אז נזכר בידידו השלישי וביקש ממנו שייסייע בעדו, ואכן זה קבלו בסבר פנים יפות והבטיח לו לעמוד לימינו בכל עת ובכל מצב עד אשר יוציאו כצדק דינו.

והנמשל הוא, לאחר מאה ועשרים נקרא האדם להשיב נשמתו ליוצרו ולעמוד בדין לפניו, הכסף וזהב אשר הוא קשור אחריהם כל ימיו ולילותיו לא יצאו אחריו מפתח הבית, אחריהם יבואו בני משפחתו וקרוביו שעמהם משוחח כמה פעמים ביום הללו ילווהו עד סתימת הגולל ולא יותר, רק התורה והמצוות שבקושי פגש בהם בחייו הם מבטיחים לעמוד לימינו בעמדו לפני בית דין של מעלה, ככתוב (ישעיה נח ח) 'והלך לפניך צדקך', והחכם ישתדל בכל ימי חייו להוסיף ולחזק 'קשריו' עם התורה והמצווה, והם יעמדו לימינו ביום הדין.

אלא תורה (סוכה נב:), ועל ידי עסק התורה יקויים בו ורחצו רגליכם שירחץ וינקה עצמו מכל טומאה וחלאה שדבק בו, ולאחר מכן יוכל לקיים והשענו תחת העץ

יוכל להישען תחת התורה הקדושה שהיא היא עץ חיים למחזיקים בה'. ומוסיף בדרך רמז רגליכם והשענו תחת העץ הוא ר"ת תורה מ"י.

מו. והביא שם משל נפלא, לאדם הנכנס לבית היין וגברה בו תשוקת שתיית היין אשר ריחו נודף למרחקים, חיפש ולא מצא אלא גביע אחד המלא זוהמא. ולא מצא מקור מים חיים לשטוף ולנקות בו את הגביע על כן ניגש אל חבית היין, וביין היקר שטף את הגביע ולאחר מכן שתה בו לרווייה. כיו"ב, האדם שמתאונן לומר וכי איך אוכל להיות איש תם יושב אהלי תורה הרי הנני מלא בטינוף מעשי, ואיככה אוכל ללמוד ולעסוק בפתגם המלך, עצתו, לשטוף עצמו ואת טינופו דיקא ע"י לימוד התורה, בינה של תורה. והמאור שבתורה תחזירנו למוטב ושוב יהיה ראוי ללמוד תורה כאוות נפשו.

בתפלת שחרית של שבת קודש אומרים (בפיוט 'א-ל אדון') 'טובים מאורות שברא אלוקינו, יצרם בדעת בבניה ובהשכל, כח וגבורה נתן בהם, להיות מושלים בקרב תבל', וביאר הרה"ק ה'אמרי יוסף' זי"ע (פרשת תצא ד"ה אכן להבין) בדרך רמז ודרוש בשם הרה"ק רבי אשר ישעיה מראפשיץ זי"ע, 'טובים מאורות' אלו הצדיקים שמאירים את העולם בתורה ובמעשים טובים, והקב"ה 'יצרם בדעת בבניה ובהשכל' היינו שהכניס בהם יצר הרע שיש בו דעה, והוא מנסה בכל כוחו להכשיל את האדם, ולכאורה איך יש בידי בשר ודם להתחזק כנגדו, לזאת ממשיכים ואומרים 'כח וגבורה נתן בהם להיות מושלים' על אותו מלך זקן וכסיל, ואיך 'בקרב תבל' זו התורה שנקראת 'תבלין', כמאמרם (קידושין ל:) 'אמר להם הקב"ה לישראל, בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, כי על ידי היגיעה בתורה אפשר לכתת ולבטל את כוחו של הסטרא אחרא.

ואידי דאיירינן בתורה נציגה נא עובדא מהגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, שסיפר הגאון רבי דוד גריינימן זצ"ל (להגאון רבי אליעזר טורק שליט"א) שבימות המלחמה הנוראה נשאר אביו הגאון רבי שמואל זצ"ל תקוע בארה"ב מבלי יכולת לבוא לארה"ק, והיו רבי דוד ואחיו (תאומו) רבי חיים זצ"ל מתאכסנים בבית דודם החזו"א, והיה החזו"א לומד עמהם, אחת המסכתות שלמדו מסכת 'חולין' הייתה, בגמרם את המסכתא ביקש ר"ד מהחזו"א שיבחן אותו על המסכתא, ובחנו, אחר גמרו אמר לו החזו"א איתא בגמרא (קידושין ל) תנו רבנן, ושנתם שיהו דברי תורה מחודדים בפ"ך שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד... אכן, בחנתי אותך וידעת גם ידעת את הנלמד, אבל זאת אשאלך, וכי זה נחשב 'אמור לו' וכי זה נחשב 'מיד', לך נא חזור שוב על המסכתא ואבחן אותך בשנית, וכן עשה ר"ד, והחזו"א חזר ובחנו. אחר גמרו, אמר לו החזו"א באותו מטבע לשון, איתא בגמרא 'תנו רבנן וכו'', אכן, בחנתי אותך וידעת גם ידעת את הנלמד, וכבר קיימת בנפשך 'אמור לו', אבל זאת אשאלך, וכי זה נחשב 'מחודדים', החזו"א, איתא בגמרא 'תנו רבנן וכו'', אכן, בחנתי אותך וידעת גם ידעת את הנלמד, וב"ה כבר קיימת בנפשך 'אמור לו', אבל זאת אשאלך, וכי זה נחשב 'מחודדים', משבחנו שוב אמר לו, אה, ב"ה, קיימת בנפשך כל דברי חז"ל, שכן היו הדברים בשלימות מחודדים, אל תגמגם, אמור לו, מיד... משבא דבר המעשה לאזני בנו הגאון רבי משה, נענה ואמר, עתה ידעתי, מדוע היה אבי בקי כל כך במסכת חולין.

וכן סיפר הגאון רבי משה גריינימן שליט"א שבילדותו בהיותו כבן 10-11 נשלח (מירושלים) ללמוד ב'תפארת ציון' בבני ברק, והיה בית מלונו אצל זקנו הגאון רבי שמואל זצ"ל. באחד הימים אמרה לו זקנתו - שהייתה אחותו של החזו"א, הנה רואה אני שבשעות הצהריים (בין הסדרים) יש לך זמן מיותר, על כן הצעתי היא שתחזור על תלמודך ובשעות אלו אבחן אותך - כשאתה תראה לי בתוך הגמרא על אלו דפים הנך נבחן, ואתן לך בעד זה מתנה מיוחדת - עט כדורי... וכן הווה, מידי יום ביומו היה נבחן לפניה בפרק 'שנים אוחזין' שבו עסקו באותו הזמן בת"ת. יום אחד בשעה שרצה ר"מ להבחן לפני זקנתו לא מצא את הגמרא בארון הספרים (שני שסי"ם היו לו לר' שמואל בביתו), ושאל את זקנתו על כך, ותען ותאמר לו, שאכן בנה הגאון ר' מאיר הוצרך להם ללמוד עם החברותא שלו, אבל אל דאגה, אבחן אותך בע"פ שלא מתוך הגמרא. בסתר לבו שמח ר"מ על כך, מתוך מחשבה שהיום לא 'תתקן'

באר הפרשה - פרשת וירא

מי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה הוא יעננו, מי לעמוד איתן בכל מיני נסיונות, ואל תביאנו לא לידי שענה ליצחק בנו הוא יעננו, להאמין באמונת אומן, נסיון ולא לידי בזיון, ונזכה להיגאל נאולת עולם אמן.

אותו באמצע המבחן... אך לא... אחר כמה רגעים כשאמר הילד מימרא בשם אביי ורבא תקנתו זקנתו שהפך בין דברי אביי ורבא, ואכן, הוא נזכר בדברי הגמרא והודה כי צדקו דבריה. אך הוסיף בהתפעלות – לא ידעתי ש'תלמיד חכם' גדול את... אמרה לו זקנתו, אה, 'שנים אוחזין' מכרת אנכי בעל פה ישר והפוך, שכן בילדותנו היה אחינו – מי שנתפרסם לבסוף כהחזו"א, יושב ומשנן את תלמודו שוב ושוב, ואחד מלימודיו בתקופה אחת היה בפרק שנים אוחזין... וכי לא אדע את הפרק בעל פה.